

BÜLLETÄÄN



EESTI ÕPETAJATE KESKÜHINGU
HÄÄLEKANDJA

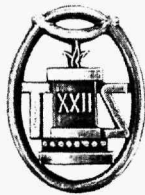
Eesti Õpetajate Kesküingu
häälekandja

BÜLLETÄÄN

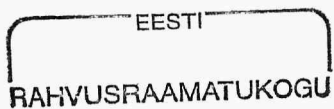
Nr. 20

Bulletin of the Estonian Teachers Association in exile

Eesti Õpetajate Kesküingu 20. juubeli number



Stokholm 1971



Eesti Õpetajate Keskühingu aadress:

Estniska Skolan, Brunnsgatan 11, 111 38 Stockholm, Sweden

Juubelinumbri toimetused: H. Rajamaa (*ansv. utgivare*), L. Esop (USA), U. Juuno,
H. Kirikmäe ja K. Meikop

Titellehel: Tartu Õpetajate Seminari 1944.a. lennu lõpumärk

Printed in Sweden

Repro Print AB, Stockholm 1971

KOGEMUSI JA TÄHELEPANEKUID MEIE TÄIENDUSKOOLOIDE SENISEST TÖÖST JA OLUKORRAST

Aeg on veerenud juba niikaugele, et üsna paljud eesti täienduskoolid, resp. eesti koolid on jõudnud juba üle 20. aastaläve, paljud täienduskoolid isegi lähenemas 25. aastatule. Stokholmi Eesti Algkool on möödunud koguni 26. aastatule. See on küllalt pikk aeg vastavate kogemuste ja tähelepanekute kogumiseks ning neist tarvilike järelduste tegemiseks. Ja tõepoolest on meil olemas märkimisväärseid kogemusi ning tähelepanekuid üsna rikkalikult.

Tähelepanelikud õpetajad, kellel on olnud võimalus eesti koolis töötamiseks pikema aja jooksul, on kogunud rohkesti häid ja väärtuslikke kogemusi ning tähelepanekuid. Neid kogemusi on seni püütud vahendada peamiselt meie "Bülletääni" ja "Täienduskoolide tööpõllult" I–IV veergudel. Osalt aineliste võimaluste, osalt suurte vahemaade ja veel muude asjaolude tõttu on saadud kogemuste vahendamine toimunud tänaseni väga piiratud ulatuses.

Kui ma nüüd alljärgnevas asun tegema kokkuvõtet kogemustest ja tähelepanekuid, mis on puutunud silma 26 aasta jooksul eri maadel ja eriti rikkalikult nüüd viimati Kanadas ja USA-s, siis jaotaksin need kolme liiki, eesti täienduskoolide üldisloom, õpilased ja õpetetegevus.

EESTI TÄIENDUSKOOLOIDE ISELOOM. Ma usun, et me kõik oleme teadlikud eesti täienduskooli *vabatahtlikkusest*, mis vajutab oma eripitseri. Kahjuks on seda tõsiasja tunnetatud pahatihti liiga hilja, eriti õpetajate poolt, kes olid harjunud töötama ainult sunduslikus koolis või keskkoolis, kus õpilaste selja taga oli vanemate sundus. Eesti täienduskoolis käivate õpilaste taga on pahatihti vanemate sundus üsna nõrk või see puudub üldse. Selle tõttu oleme kogenud, et eesti täienduskoolis tuleb õpetajail loobuda õpilastele teravasti ütlemisest, nende halvustamisest, nende kallal norimisest, nurka või koguni ukse taha saatmisest. Täienduskool paneb nüüd õpetaja kannatlikkuse ja enda üle valitsemise palju suuremale proovile kui see oli vanasti harilikus koolis. Me soovime, et kõik eesti lapsed – Kanadas ja USA-s kohati kuni 100 miili kauguselt – käiksid eesti täienduskoolis. Oleme kogenud, et meil on tegemist teistmoodi koolitüübiga. Kool, mis on kasvatus- ja õppeasutus oma kindla distsipliiniga ja nõudlikkusega, aga kus on arvestatud iga õpilase võimeid, huve ja ambitsioone. Sellega olemegi jõudnud täienduskooli õpilase juurde.

ÕPILASED. Möödunud veerandsada aastat eesti täienduskoolide tööpõllul, kus kõik asjaosalised on vabatahtlikud, on andnud eriti väärtuslikke kogemusi suhtumisest õpilastesse. Meie kogemusi aitavad selgitada ja põhjendada ulatuslikud uurimused, mis on teostatud õpilaste hingeelu ja selle üksikute faaside arengu alal eriti pärast II Maailmasõda. Need uurimused on avastanud õpilaste hingeelus ja selle üksikute faaside arengus seiku, mida varem tunti ähmaselt või ei tuntud üldse. Aga mis on kõige tähtsam, me õppisime tundma ja tunnetama vajadust – arvestada õpilaste erinevaid võimeid, huve ja kalduvusi. Ühtedel õpilastel on antud rohkem andeid ja võimeid keelte alal, teistel matemaatilistes ainetes, kolmandail muusikas, neljandail keeltes ja muusikas kokku, viiendail võimeid ning osavust näppudes jne. Esineb kümneid või koguni sadu variatsioone. See on tõsiasi, mida oleme – sageli väga kibedate kogemuste järel – õppinud arvestama nüüd rohkem kui seda tehti vanas koolis. Aga ükski õpilane ei ole seepärast halvem, kui temale pole looduse poolt antud teatud võimeid ja kalduvusi või talle on antud üldse võimeid väga piiratud ulatuses.

Eelmise "Bülletääni" numbris (lk.46–47) olen vihjanud meie täienduskooli ühekülgsel ülesehitusele. Olude ja võimaluste sunnil peame asetama pearõhu eesti keele, laulmise, eesti maateaduse ja ajaloo õpetamisele, s.o. peamiselt humanitaarainetele, kus keskses asendis on eesti keel. Aga mida tähendab eesti keele häälikute vältuse, astmevahelduse, käänd-pöördkondade jm. selgeks õppimine ning kukekukke, kärbsed-tundsin õigesti kirjutamine lastele, kelle igapäevaseks keeleks on kas rootsi, saksa, inglise, hollandi või taani keel. Kui on veel tegemist õpilasega, kellel pole võimeid keelte alal, kuid on tunduvalt võimekam reaalneis või on üldse keskpärane kõigil aladel, siis võib ta kergesti tunda end eesti koolis alavääristatud olukorras. Selline alavääristatud enesetunnetus võib ilmnedä näiteks etteütluste puhul.

On esinenud juhtumeid, kus lapsevanem(ad) on hakanud kurtma, et tema tüdruk või poiss ei taha enam käia eesti koolis. Asja lähemal selgitamisel sattusid m.a. minu pihku punasekirjud etteütlevihud, mis kõnelesid selget keelt. Õpilane tunnetas, et ta oli kõigist teistest nõrgem ja alla jäänud. Võib-olla ta oli tugevam matemaatikas või muudes ainetes, mis kompenseeris teda rootsi koolis. Aga eesti koolis polnud tal seda võimalust, ikka eesti keelt, natuke laulmist ja maateadust. Muidugi võib eesti koolist eemalejäämise põhjusi olla veel teisigi, mida tuleb selgitada. Vahest väärib veel märkimist, et paljudel õpetajatel ja inimestel üldse on kaldumus, viia õpilase halba jõudlust koolis mitteviitsimise, laiskuse ja tahtepuuduse nimetaja alla.

Uurimused laste üldintelligentsi, andekuse ja mitmesuguste võimete alal on näidanud, et sellise mõtteviisi juures on tegemist ebaõige üldistamisega. Asja

lähemal selgitamisel on ilmnenu, et paljudel juhtumel õpilased lihtsalt ei suutnud rohkem õppida. Nende võimete mõõt oli saanud täis. Peame ju arvestama ka seda, et üks eesti kooligi saadetakse õpilasi, kelle võimed on piiratud või need on kätketud aladele, mida ei käsitleta eesti täienduskoolis.

Iga lapse hinge on kätketud soov, saada sisemist rahuldust tööst ja tegevusest, millesse ta on juhitud. Küsimus ei seisne üksnes selles, et laps on sunnitud tegema midagi, mida tema vanemad ja õpetajad peavad tarvilikuks, vaid ka selles, et eesti täienduskoolis käimine, seal õppimine ja sealsete ülesannete täitmine pakuks talle ka teatavat sisemist rahuldust, et laps tunnetaks, et ta on saavutanud midagi, et tema tööga ja saavutustega ollakse rahul ja seda ka tunnustatakse. Seda pedagoogilise psühholoogia tuntud põhialust peame arvestama ja silmas pidama igal sammul ka täienduskooli töös. Muidugi esineb õpilaste hingeelus ja iseloomudes rohkesti variatsioone, ühed vajavad rohkem julgustamist ja tunnustamist, teised vähem, kuid teataval määral vajavad seda kõik.

Oma pika eluaja jooksul olen juhtunud palju kordi külastama klassi, kus kogu tund kulutati selleks, et näägutada nõrgemate õpilaste kallal eesti keele etteütles tehtud hirmsate vigade pärast. Sunduslikus koolis ei pääse õpilased kuhugi, kuid täienduskoolist nad kaovad ära. Selle küsimuse juurde tulen veelkordselt tagasi õppetöö korralduse puhul.

Õpilaste intellektuaalsete võimete vaatlusega seoses tahaksin lõpuks vihjata ühele, nimelt võimele omandada lugemisoskus. See on võime, mille saladustesse on suudetud tungida alles pärast II Maailmasõda. Kogemusi ja tähelepanekuid lugemisoskuse *raskuste* kohta on olemas juba iidsest ajast. Aga millest need raskused olid tingitud, selle üle on murtud niisama kaua päid. Igapäevased tähelepanekud on näidanud ammu, et ühtedel lastel läheb lugemisoskuse omandamine kiiremini ja kergemini, teistel aeglaselt ja vaevaliselt. Mõned lapsed õpivad lugema juba 4-5-aastaselt, teised palju hiljem.

Nüüd teame, et võime lugemisoskuse omandamiseks ei ole seoses üldintelligentsiga ja et vastav võime areneb palju varem ja kiiremini kui seda seni üldiselt arvati. Ja mis on *eriti* oluline teada, lugemisoskuse omandamine on suuremale osale lastest kiirem ja hõlpsam nooremas eas, mõnedel koguni 4. eluaastast alates. Katselised kogemused on näidanud, et raskusi esineb võrratult rohkem just hilisemas elueas, s.t. kui lugemisoskuse omandamisega alustatakse alles lapse jõudmisel kooliikka.

Eestis 1816.–1918. aastani kehtinud kooliseaduse järgi algas koolikohustus laste 10. eluaasta täitumisega. Selle tõttu alustati lastele lugemisoskuse õpetamisega alles enne kooliminekut või jäeti see hoopis kooli hoolde. Pole siis midagi imestada, kui see säilinud jutustuste ja kirjelduste järgi edenes väga aeglaselt ja visalt ning

vaevaliselt. Õige aeg lugemisoskuse omandamiseks oli lastud minna mööda.

Eelpool esitatust võime teha ühe järeltule, lugemisoskuse õpetamine tuleb nihutada lasteaegade, väikelaste mänguringide ja kodude õlgadele. Kuidas seda teha, selle kohta on rikkalikke kogemusi Norrköpingu pühapäevakoolis, Göteborgi ja Stokholmi mänguringides ja eriti rikkalikult Torontos, New Yorgis ja teistes kohtades üle maailma. Neis rakendatud tööviiside ja vajalike õppevahendite soetamise ja kasutamise kohta oleks vaja kokkuvõtlikku ülevaadet kasvõi 50–60 leheküljelise brošüüri näol. Selline brošüür oleks hädavajalikuks teoseks saadud kogemuste vahendamiseks ja ühtlasi käsiraamatuks uute kasvatajate ettevalmistamisel.

Ühele kogemusele tahaksin vihjata juba siin. Nagu oli märgitud juba eelpool, areneb võime lugemisoskuse omandamiseks laste juures väga erinevalt, ühtedel varem ja hoogsamalt, teistel hiljem, aeglasemalt ja etappide viisi. Just seda tuleb individuaalselt arvestada iga lapse juures. Ükski laps pole selles süüdi, kui temal lugemisoskuse omandamine edeneb aeglasemalt kui teisel. Meil pole mingit õigust mõõta nõrgema õpilase jõudlust lugemisoskuse omandamises tugevama õpilase jõudlusega. Veelgi vähem on meil õigust teha nõrgemale õpilasele etteheiteid tema halva jõudluse pärast ja seada eeskujuks temast suurema jõudlusega õpilasi. See ei olene lapsest. Ka juhatusi ja näpunäiteid lugemisoskuse ja vajalike õppevahendite kasutamise kohta tuleks avaldada eribrošüürina kasutamiseks lasteaedades, mänguringides ja kodudes.

ÕPPETÖÖ KORRALDUS eesti täienduskoolides on sõltuv kooli iseloomust, õpilaste koosseisust ja eesmärgist, mille me oleme koolile seadnud. Eesti täienduskoolidele kaju andmisel oleme harilikult võtnud koolilt üle selle raamistiku oma klasside (resp. õppeaastate) süsteemiga. Õppeaastate ulatuses esineb suuri kõikumisi – Sydneys jätkub õpilastele õppeaastaid kuni 19. eluaastani, Baltimores (USA) kuni 18. eluaastani, Toronto täienduskeskkoolis keskmiselt 17. eluaastani. Tendentsi eestikeelse täiendusõpetuse pikendamisele esineb mitmel pool (New Yorgis, Hamiltonis, ka siin Rootsis – Gävles, Ulricehamnis ja Norrköpingus – Bradfordis ja Leicesteris Inglismaal), aga üldiselt kaovad eesti noored täienduskoolidest keskmiselt 13. eluaastas. See olukord on väga halb ja meil tuleks teha kõik võimalik eesti koolide raamistiku laiendamiseks ja eesti rahvuslike õppeainete õpetamise pikendamiseks normaalselt kohaliku maa gümnaasiumide või neile vastavate õppeasutuste lõpetamiseni.

See oleks õpetustöö välise külje korraldamise kohta. Veelgi tähtsam on kooli õpetustöö sisemine korraldus. Siia kuuluvad õppeained ja nende läbivõtmise ulatus,

üksikute õppeainete metoodika, ühesõnaga, kogu õppetöö sisustamine.

Õppeainete alal on olukord eesti täienduskoolides stabiliseerunud, eesti keel, laulmine, eesti maateadus ja ajalugu, mis ülemeremaades on viidud osaliselt ühise nimetaja alla – kodumaatundmine. Peale nimetatute esineb ülemeremaade koolides veel usuõpetus, mis puudub eesti täienduskoolides Euroopas. Usuõpetus on jäänud suurimal määral vaeslapse ossa, puuduvad õppekavad ja sobivad õpikud. Baltimore Eesti Kooli kaua-aegse usuõpetaja pastor U. Plank'i kirjutis meie "Bülletäänis" nr. 18 – 1969 peaks pälvima tõsist tähelepanu. Kas Eesti Koolide Keskus USA-s ei peaks võtma selle küsimuse lahendamise enda kätte?

Mis puutub üksikute õppeainete läbivõtmise ulatusse, siis valitseb sellel alal minu tähelepanekute järgi meie koolides suur erinevus. Mõned koolid jõuavad väga kaugele eesti keeles, laulmises ja kodumaatundmises ning on tõstnud sellega kooli taseme väga kõrgele. Mulle näib ja tundub, et sellel alal sammub praegu esirinnas Toronto Eesti Täienduskool ja Täienduskeskkool. Muidugi peame pidama silmas seda, et suuremas koolis on ka suuremad võimalused, väiksemas või koguni väga väikeses koolis on ka võimalused kooli taseme kõrgele tõstmiseks väga väikesed.

Kui järgnevalt minna üle üksikute õppeainete metoodikasse, siis on olukord minu tähelepanekute järgi sellel alal väga kirju, osalt vananenud metoodika kasutamise, osalt metoodika põhiküsimuste mittetundmise tõttu. Neile puudustele lisandub veel abinõude ja materjalide puudumine õppetöö näitlikustamiseks. Viimasele asjaolule on koolid oma ankeedivastustes rohkesti viidanud (vt. "Bülletään" nr. 18 – 1969). Aga kõik need puudused, kus need esinesid või veel võivad esineda, on kõrvaldatavad üsna hõlpsasti. Nende kõrvaldamiseks aitavad kaasa õpetajate enesetäiendamine kasvõi kahe- kuni kolmepäevaste õppepäevade (resp. kursuste) tihemini korraldamine, samuti koolide keskne pedagoogiline juhtimine ja organiseerimine.

Mis puutub eraldi eesti keele metoodikasse, siis vihjaksin siinjuures selle ühele peatükile – sõnavara suurendamine. See on probleem, mis tekitab õpetajale ränka peamurdmist ja sunnib alatasa sobivate võimaluste otsimisele. Tööpõllult saadud tähelepanekute järgi ma julgeksin siin vihjata meie lugemiseks esitatud lugemismaterjali tühjendavale ja intensiivsemale kasutamisele. Vahest jätkub ehk paarist näidisest. Minu "Eesti alglugemik" I-s lk.28 on juttu hõberahast ja vaskrahast. Lugemispala, kus esinevad nimetatud mõisted, pole mitte ainult lihtsaks lugemiseks ja selles esinevate sõnade tundmaõppimiseks, vaid ka sõnavara laiendamiseks. Siin on juttu hõberahast ja vaskrahast. Missugused rahad on veel olemas? See küsimus võib jääda ka koduseks ülesandeks.

Kodu võimaliku abi ja koolis toimunud arutluste ning üleskirjutuste tulemuseks

on, kuldraha, metallraha ja paberraha. Teine näidis, Toronto "Emakeele lugemikus" lk. 82 on juttu jaanuarikuust ("Oli käre külm jaanuarikuu päev"). Missugused kuud on veel olemas? Ka sellele küsimusele vastuse leidmine võib jääda koduseks ülesandeks, aga selle arutelu tulemuseks on kõigi kuude kindel tundmine kõnes ja kirjas. Veelgi otstarbekam on, kui eestikeelsete kuunimetuste hääldamist ja õigekirjutust võrreldakse kohaliku maa keeles kehtiva hääldamise ja õigekirjutusega (näit. aprill, märts, mai jt.). Olen teadlik, et see annab tööd ja nõuab aega, aga see on paratamatu. Lugemikes esitatud materjal annab rohkesti sobivaid võimalusi laste eesti keele sõnavara laiendamiseks ja võrdlemiseks kohaliku maa keele vastavate sõnade ja mõistetega. Loetagu koolis vähem, aga arutletagu rohkem! Ülejäänud lugemismaterjal jäägu koduseks lugemiseks.

Lõpuks tahaksin mulle antud nappi ruumi kasutada selleks, et tõsta lühidalt esile küsimus eesti keeleõpetuse esitamiseviisi kohta. Oleme toonud kodumaalt kaasa eesti keeleõpetuse süsteemi, häälikuõpetus, vormiõpetus, lauseõpetus ja sõnaõpetus. See on vana ladina keele grammatika alusel ja teiste võõrkeelte kaudu kujundanud ka eesti keeleõpetuse süsteemi, kui umbes 100 aastat tagasi alustati ka meil eesti keele grammatikate koostamisega ja väljaandmisega. See süsteem kandus ka iseseisvuse ajal meie keeleõpetuse metoodilisse käsitlusse, koguni algkooli algastmest alates. Selle vastu tuli kuuldavale rohkesti häáli tegelikul tööväljal töötajailt, kuid vastavate praktiliste sammudeni, milleks andis "Algkooli õppekava" 1937.a. väljaanne häid võimalusi, veel ei jõutud – sõda ja iseseisvuse katkemine tulid vahele.

Niiviisi oleme siin võõrsil kogu aja kasutanud keeleõpikuid, kus juba esimesel õppeaastal alustatakse eesti keele häälikuõpetuse keeruliste finessidega. Minu kirjakogus on rohkesti ahastavaid kirju õpetajailt üle maailma. Miks peame oma lapsi vaevama juba esimeses klassis kel-kell, mul-mull, sel-sell, tol-toll, tal-tall jne. sõnakujunditega? Ja siis need keerulised välted ja astmevaheldused!

Koolides on küsitud minu arvamist mitme lõigu kohta praegu kasutusel olevais eesti keeleõpikuis. Ruumpuudusel esitan siin ainult ühe lõigu 3. klassile määratud õpikuosast: "Kui ühesilbilises sõnas on pikk täishäälik (aa, ee, ii...) või liittäishäälik (ai, oe, au), siis sõna lõppu kirjutatakse ühekordne kaashäälik. Erandina kirjutatakse s kahekordselt, kui s-i hääldamine kuulduv pikalt, nagu sõnades, poiss, kauss, inspektriiss ...samuti l, m, n ja r järel, pulss, simss, avanss, kurss".

Siin tekib kohe küsimus, millal läheb õpilasel vaja tunda sõnade inspektriiss (peab muidugi olema inspektriiss), pulss, simss, avanss ja kurss õigekirjutust? Minu käest on tööväljal töötavad õpetajad täiesti õigustatult küsinud, et kas ei ole siin tegemist eesti keele gümnaasiumi kõrgema astme või koguni ülikoolikursusega?

Muidugi, eesti keel oma erilaadse ehitusega jääb nagu see on, meil ei ole selles

midagi muuta. Eesti keele grammatika ja õigekirjutuse laitmatu tundmine kuulub iga õpetaja raudvarasse – sellel alal pole olnud seni etteheiteks mingit põhjust. Kuid on täiesti iseküsimus, kuidas ja millises ulatuses me käsitleme eesti keele grammatikat ja õigekirjutust meie koolide eri astmel.

Senised kibedad kogemused ja tähelepanekud on näidanud, et praegused eesti keeleõpikud on väga piiratud ulatuses kasutamiskõlblikud kolme esimese õppeaasta ulatuses. See on kibe tõsiasi, millest peame tegema vajaliku järelduse. Sellest on õpetajad teadlikud ja isegi õnnetud, et me teeme oma lastele eesti keele õppimise algusest peale väga raskeks ja ebameeldivaks. Kanadas ja USA-s ütlevad lapsed eesti koolis õpetajaile, kui kerge on inglise keel!

Praegu on ülim aeg sellel alal midagi ette võtta ja kõigepealt asuda eesti kooli algastmele näitliku harjutusmaterjali koostamisele. Paljud algatus- ja loomisvõimelised õpetajad on koostanud ise sobivat harjutusmaterjali ja proovinud seda ka tegelikus koolitöös. Selliseid proovitud asju tuleb koguda kokku ja seada sõelale. Kes võtab algatuse enda kätte?

Herman Rajamaa

See on kokkuvõtte minu ettekande ühest osast, mille esitasin õpetajate kokkutulekuil Torontos ja New Yorgis aprillis a. 1970. Ettekande teise osa avaldamiseks tuleb otsida teisi võimalusi.

EESTI KOOLIDE ÕPETAJATE ETTEVALMISTAMISE VÕIMALUSTEST

I

Eesti koolide õpetajate ettevalmistamine on rahvusgrupi eluküsimus.

Henrik Visnapuu igiotsiv vaim kujutleb ta mälestusteoses "Päike ja jõgi" (lk. 350) rahvast inimpuuna, mille alumised jätkud vajuvad maa sisse, ladvast võrsuvad uued jätkud ja puu ise on igavene. Selle kujutluse valgusel on eesti rahvusgrupi inimpuu paguluses suuremise ohus, kuna ta latv kuivab noorte ümberrahvustumise tõttu.

Noore teadusjüngri Tõnu Parmingu uurimuse andmeil on üle 2/3 eesti noortest segaabielus ja see arv suureneb. Kuna segaabielu tähendab enamasti järeltulijate kadu eestlusele, ei ole paari inimpõlve pärast siin enam eestlaskonda kultuurgrupina ega ka poliitilise võitluse kandjana. Segabieliud pole üksinda kurja juur, kuna nende hulgas on sääraseid, kes oma lapsi eesti kooli saadavad. Eesti Õpetajate Keskühingu ankeet 1968/69. kooliaastal¹⁾ järeldas, et umbes pooled eesti lastest ei õpi eesti rahvuslikus koolis. Nad jäävad ilma eesti kirjakeele, lugemise ja kirjutamise kavakindlast õpetusest ja rahvuslikust kasvatusesest. Üksikute koolide juurde on juba asutatud eriklasse eesti keelt mitteoskajatele. Järelikult tuleb eesti keelt kohati juba õpetada nagu võõrkeelt. Seega on eesti rahvusgrupil vabas maailmas põhjust muret tunda Henrik Visnapuuga: "On uuesti pandud su ette su enese elu ja surm. Kuis tahad, kas ümberrahvustumise tulle või eesti keele ja kultuuri elustavasse vette pista südamepoolne sõrm."

II

Eesti rahva on minevikus surmast päästnud tung haridusele ja õpetajate idealism.

Eesti rahvakooli üks isadest, kooli- ja haridusnõunik Märtn Raud kirjutab oma teoses "Eesti kool aegade voolus", raamatus, mis peaks leiduma iga kooli ja õpetaja raamatukogus, et kui eesti rahvakool iseseisvuse paari aastakümne kestusel tõusis Lääne-Euroopa tasemele, siis tänu rahva minevikust kaasa toodud suurele tungile haridusele ja koolmeistrite idealismile.

Haridustungi iseloomustas tabavalt Konstantin Päts 1935.a. Eesti Raamatu-aasta avakõnes: "Kes tahab eesti rahvale mälestusmärgi seada, peab üles seadma ema kuju, kes peeru valgusel ketrab ja oma last lugema õpetab." Oli tavaline, et lapsed kooli tulles lugeda ja kirjutada oskasid. Mineviku koolmeister oli idealist, väidab Märtn Raud samas teoses. Ta ei piirdunud oma tegevuses ainult kooliga, vaid oli noorsoo ja rahva teenistuses kogu jõu, hinge ja isikuga, olles sageli üsna puuduliku haridusega. Näitena toob Märtn Raud Paistu Holstre Pulleritsu koolmeistri Jaan Adamsoni, markantsema ärkamisaja rahvajuhi, kelle jälgedes on käinud kõik järgnevad õpetajate põlvkonnad kuni tänapäevani. Selle koolmeistri-rahvaalgustaja toidulaud on olnud kitsas ja ta tasu tilluke. Alles omariikluse ajal püüti õpetajate tööd väärikalt tasuda.

1) Ankeedi korraldas nende ridade kirjutaja Eesti Õpetajate Keskühingu ülesandel Austraalia, Kanada ja Am. Ühendriikide koolide kohta 1968/69. kooliaastal. Ülevaade sellest ilmus E. Õpet. Keskühingu ajakirjas "Bülletään" nr. 18, 1969.

III

Eesti õpetaja idealism on ka maapaos rühvgruui säilitajaks.

Märt Raua raamatu "Eesti kool aegade voolus" III osas, mis ilmus eripealkirja all "Alasi ja vasarate vahel", leidub Enn Saluveere hinnang õpetajate panuse kohta paguluses Saksamaal 40-ndail aastail: "Paljud neist noortest, keda meie haridustege-lased tagasihoidlikes oludes edasi viisid, on nüüd juba ülikoolides õppejõududena ametis ja tegutsevad väga tähtsatel tööaladel. Eesti õpetajad, kes endile tol raskel ajal võtsid selle koorma kanda, teadke, et teile ei ole keegi andnud auraha, teid pole keegi isegi nimetanud ametlikes aruannetes, teid ei ole keegi pannud istuma esiritta ametlikel aktustel ega osutanud teile muid auväärsusi. Aga teie tööd pälvigu see teadmine, et missugused üritused kuskil ka toimusid – see oli teie tegelik töövili ja teie teenitud tänu asub teie kutsumuse õilsais püüdlusis." Siia on raske midagi lisada.

See on öeldud ka õpetajate suhtes Ühendriikides. Kui siin 1968/69. kooliaastal ligi 450 eesti last võisid õppida 16 koolis ²⁾ ligi 100 õpetaja juhatusel, siis seda peamiselt tänu õpetajate endaohverdamisele, nagu iseloomustab E. Õ. Keskühingu eespool mainitud ankeet. Sel kooliaastal said õpetajad mingit tasu vaid 3 koolis, sõiduraha 3 koolis, kingitusümbrikke 2 koolis, kuna 8 koolis, pooltes, töötasid õpetajad tasuta.

Kuigi see õpetajate erakorralise tähtsusega töö ei leia väärilist hindamist, mis on siis selleks jumalikuks imejõuks, mis siiski tõmbab inimesi sellele tööle?

IV

Kust leida eesti koolidele õppejõude?

Märt Raud on avaldanud oma pedagoogilised tõekspidamised, kokkuvõetuna 30 lihtsõnalisse punkti, ta äsjamainitud teose II osas (lk. 180). Nende punkt 1. lausub: "Kui sa ei suuda lapsi armastada ja süveneda nende hingesse, siis jäta õpetajaamet. Ebamuusikaalne inimene ei sobi muusikajuhiks." Armastus oma töö, õpilaste ja oma rahva vastu on imejõuks, mis toob inimesi koolipõllule. 1968/69. kooliaastal töötas siinseis koolides 100 õppejõudu, 24 meest ja 76 naist. Neist oli kutsega vaid 28 ehk umbes üks neljandik. Gaston O. Randvee ütles oma referaadis Rahvusorga-

2) Kõneall olevad koolid nimetavad endid Rootsi eeskujul "täienduskoolideks", kuigi neil ei ole mingit sarnasust Eestis töötanud sellenimeliste koolidega. Ent mõned kannavad kas "rahvuskooli" (Minneapolis) või lihtsalt "eesti kooli" (Baltimore, Md.), ka "kirikukooli" (Seabrook, N.J.) nimetust. Kogudustel on töötamas ka üksikuid "pühapäevakoole". Austraalias on isegi üks "tarekooli" nime kandev eesti kool. (Perth). USA-s asuvaist koolidest on 2 isemajandavad, 6 lastevanemate, 6 seltside ja 2 koguduste (1 neist osaliselt) koolid. See kõneleb õpetajate õlul asuvast koormast.

nisatsioonide kongressile, et "need kutseta õpetajad olid peamiselt lastevanemad, kellel omal on lapsed koolis, ja skautlikes organisatsioonides töötajad. See värske jõud on teretunud. Ühelgi neist ei tarvitse olla alaväärsustunnet, et tal puuduvad kutse ja kogemused. Need on inimesed sügava kutsumusega, neid vajame eestluse huvides."

Huvitavad on koolide kogemused, kus õpilased käivad kuni 16–17 eluaastani, tavaliselt kuni ameerika keskkooli lõpetamiseni. Selliseid koole oli möödunud kooliaastal 3 ja kahes neist oli õppejõududena rakendatud oma kooli vilistlasi. Õpetaja idealism avaldub varakult. Saare Arno Lutsu "Kevadest" unistab õpetajakutsest. Kõne all olevate koolide vanemate õpilaste hulgas on kuulnud soovet, saada eesti kooli õpetajaks.

Mag. Herman Rajamaa loodab E. Õpetajate Keskühingu Bülletäänis nr. 18, 1969, et leidub eesti noori asukohamaa kutsega, aga ka kutseks ettevalmistamata inimesi, kellel on kogemusi noortega töötamiseks või muudu sobivad, kui aga neile on kätte anda vajalikke juhatusi ja näpunäiteid. Kahjuks on asukohamaa kutsega õpetajate arv seni olnud väike, siin 2, Kanadas 2 ja Austraalias 3.

V

Eesti õpetajate ettevalmistamise võimalustest.

Nii jõuame teema juurdegi. Selle aasta jaanuaris New Yorgis toimunud Rahvusorganisatsioonide kongress rajas õpetajate ettevalmistamiseks aluseid. Ta tunnistas vajalikuks, et E. Rahvuskomitee initsiatiivil reorganiseeritakse senine E. Koolitoimkond USA-s ja et E. Rahvuskomitee annaks loodavale toimkonnale võimaliku majandusliku toetuse ning kontrolliks seda. Rahvuskongress tegi loodavale koolitoimkonnale ülesandeks alustada suvekursustega õpetajate järelkasvu soetamiseks ja nende meetodiliste teadmiste täiendamiseks. Gaston O. Randvee esines oma referaadis praktilise ettepanekuga – alustada ühe nädala kestusega suvekursusega, mille nimeks võtta "ÕPETAJATE METSA–SEMINAR", asukohaga Lakewoodi laagriväljakul. See nimetus vihjab KLENK'i (Kesk-Lääne-Eesti-Noorte Koondise) poolt Kanadas juba mitu suve korraldatud Kotkajärve Metsaülikoolile, mille kohta E. Õ. Keskühingu Bülletäänis nr. 18 on ülevaade.

Ent mul on kiusatus leida eeskuju ka Eesti raamatukoguhoidjate ettevalmistamisest, kuna Haridusministeeriumi vabaharidustöö nõunikuna olin selles tegev. Avalike raamatukogude seadus rajas raamatukogude võrgu ja raamatukoguhoidja kutse nõudmised. Suur mass organisatsioonide raamatukogusid võeti võrku avalike raamatukogude ülesandeid täitvate eraraamatukogudena. Neid juhatasid idealistid, tasuta, enamasti õpetajad. Kutseta raamatukoguhoidjaile korraldas Haridusministeerium kohtadel lühiajalisi kursusi. Neist osavõtnuile ning eksamid rahuldavalt

sooritanuile andis ministeerium raamatukoguhoidja kutsetunnistuse. Vähemalt 10 aastat rahuldavat praktikat andis õiguse kutsetunnistus saada ilma eksamita. Huvi oli suur ning raamatukogude tähtsus tõusis.

Ma julgaksin üles tõsta kõneall olevate koolide õpetajate erikutse küsimuse. Koolitoimkond peaks koostama selleks kindlad nõudmised ja määrama kavatsetavate kursuste tundide arvu. Ühenädalane kursus võiks ehk olla 30–40 tunniga, kuna ainete arv ja ulatus on piiratud. Kursustele peaksid järgnema katsed. Need rahuldavalt õiendatuile annaks Koolitoimkond rahvuskooli õpetaja kutsetunnistuse. Vähemalt 5 aastat praktikat peaks kutse andma ilma eksamita. Koolitoimkonna juures võiks olla alaline eksamikomisjon neile, kes kursustest osa võtta ei saa. Sest ühenädalasel kursusel ei puudu raskusi. Enamik õpetajaist on perekonnaemad väikeste lastega. Neil ei ole alati võimalik perekonna juurest puududa terve nädala. Raskusi tekitavad ka suured kaugused. Ehk aitab raskustest üle paar kolmepäevast kursust mitmes kohas. Kutsetunnistus tõstaks koolide ja õpetajate autoriteeti tugevasti. Õieti pole kutseis midagi uut. Märtn Raua järgi oli Briti tsoonis Saksamaal DP-ajastul loodud eksamikomisjon, kes on välja annud 6 õpetajakutse tunnistust. Katsed on ka skautlikes organisatsioonides.

Nagu üteldud, ei saa kõik õpetajad tulla kursustele. Neile, aga ka kõigile, tuleb kättesaadavaiks teha juhised. Märtn Raud pajatab oma pedagoogilistes tõekspidamistes punkt 3. all: "Värskenda aegajalt oma pedagoogilisi teadmisi. Ükski heinaline ei suuda niita päev otsa luiskamata vikatit." Mag. Herman Rajamaa ütleb eespool mainitud Bülletäänis, et Eesti Komitee Rootsis on ka siia saatnud vihke "Täienduskoolide tööpõllult I–IV". Ankeet näitas, et paljudes koolides need puuduvad või on olemas vaid osaliselt. Ankeediga avaldati soove need uuesti kättesaadavaiks teha. Märtn Raua pedagoogiliste tõekspidamiste kõrval võiksid abiks olla ka rahvusvahelise kuulsusega Berlitz'i kooli meetodilised juhised, mis avaldatud E. Õ. K. Bülletäänis nr. 16. Viimatimainitud eriti eesti keele õpetamisel võõrkeelena.

Edasi soovitab mag. Rajamaa, et kutsega õpetajad aastate jooksul kogutud kogemusi teeksid kättesaadavaiks algajaile. Tuleks organiseerida säärase kogemuste süstemaatilist kirjanemist kas või stentsileeritud kujul ja koolidele kättesaatmist. Siia kuuluksid ka algajaile õpetajaile praktiseerimise võimaluste loomine kutseliste õpetajate klassides ning tundides. Selleks ehk oleksid kasulikud mingid juhised.

"Vaba Eesti Sõnás" nr. 2 k.a. rõhutas Märtn Raud muude hulgas ka pedagoogilise ajakirja loomise vajadust, millest õpetajad võiksid ammutada ajakohaseid juhiseid ning mis võiks olla abiks ka eesti emale laste kasvatamisel.

Koolitoimkonnal ja õpetajate koondisel tuleks tegutseda kontaktis teiste maadega, eriti Kanadaga, kus Toronto E. Täienduskooli juures asuv kirjastus on

välja andnud häid raamatuid, mis on leidnud tee koolidesse ka väljaspool Kanadat.

Viimselt õpetab koolitöö ise, pajatab Märt Raua taoline autoriteet. Eesti iseseisvuse tulles polnud aega ametnikke koolitama hakata, aga saadi hakkama, sest töö õpetas. Eesti Kool paguluses on erilaadne koolitüüp, millel pole kodumaalt kaasa tuua olnud ei teadmisi ega kogemusi, nagu väidab mag. Herman Rajamaa. Tuleb algajal sageli esimestel tundidel klassis Hamletina küsida "kas olla või mitte olla", klassi jääda või õpetaja kutsumused unustada. Aga peagi kasvab pind jalge alla ja raske on lahkuda, kui peab seda tegema. Koolitöö praktika on loonud hulga tublisid ning toredaid õpetajaid.

Lõpetaksin Kanada Vancouveri Täienduskooli juhataja Adele Hundi sõnadega korduvalt mainitud Bülletäänis nr. 18: "Õpetajail eesti koolides võõrsil peab olema sajakordselt enam ettevõtlikkust, kujutlusvõimet, töötahet ja kannatlikkust kui meilt nõudis koolitöö Eestis. Ja kui siis neis oasides, keset võõraid, õpetavad mehed ja naised, kes tunnevad sügavat armastust oma töö, oma õpilaste ja oma rahva vastu, siis ei võitle meie lootusetut võitlust!"

Baltimore, Md.
5. aprillil 1970.

Aleksander J. Leinjärvi

Referaat USA Eesti täienduskoolidele, õpetajate päevadele
New Yorgis 18. ja 19. aprillil 1970.

MÕNINGAID KÜSIMUSI EESTI KEELE ÕPETAMISEL

1970.a. novembris möödus 20 aastat New Yorgi Eesti Kooli asutamisest. Nende aastate jooksul on õpetajad saanud uusi kogemusi ja praktiseerinud uusi meetodeid, kuidas õpetada neid eesti lapsi, kes käivad ingliskeelses koolis ja ainult vabal ajal kasutavad eesti keelt.

Alljärgnevalt esitan ülevaate sellest, mida saadud kogemuste põhjal, 18 aasta jooksul töötades ülalmainitud eesti koolis, pean praktiliseks lastele eesti keele õpetamisel mainitud oludes.

Eesti keele õpetamisel meie täienduskoolides pean kõige tähtsamaks kolme küsimust, õigekirja harjutamine, grammatika õpetamine ja sõnavara rikastamine koos kirjandite kirjutamisega.

Igas keeles on grammatika tundmine õigekirja aluseks. Kui me aga täienduskoolides liiga palju aega kulutame grammatika reeglite seletamisele ja nende rakendamisele, siis piiratud tundide arvu tõttu jääb aeg vägisi napiks tegeliku õigekirja harjutamiseks. Tulemus võib kergesti olla paradoksaalne, õpilased tunnevad küll eesti keele grammatika reegleid, aga ei oska siiski õigesti kirjutada. Seda olukorda arvestades olen juba aastaid rakendanud täienduskoolis nn. mehaanilist õigekirja õppimise meetodit. Igaks koolipäevaks õpivad õpilased kodus lugema ühe lugemispala. Sellest-samast lugemispalast nad valmistuvad kodus kirjutama etteütlust vanemate kaasabil. Teisest õppeaastast alates olen igal koolipäeval teinud etteütluse ettevalmistatud palast. Sellest õpitud palast valib õpetaja lauseid etteütluseks, nooremates klassides 5 lauset, vanemates klassides 10 lauset. Tingimata tuleb silmas pidada, et oleks võetud neid sõnu lausetesse, millede õigesti kirjutamine teeb õpilastele raskusi, kõigepealt sõnu, kus esinevad eestipärased häälikud, ä, ö, ü ja õ. Väga soovivad on ka astmevaheldusega sõnad. Nii harjuvad õpilased kuulmise järgi kirjutama k, p, t kas ühe- või kahekordselt, ilma et neil oleks tarvis süveneda astmevahelduse keerukasse süsteemi. Kõik etteütlused tuleb samal päeval parandada ja õpilastele tagasi anda. Sellega püsib õpilastel elav huvi tehtud vigade vastu. Mitterahuldavate tulemuste puhul püüavad nad järgmiseks tunniks rohkem ja paremini õppida.

Grammatika õppimise ulatust tuleb küll olude sunnil piirata, aga mitte täiesti unarusse jätta. Esmajärgulise tähtsusega on need peatükid grammatikas, mis selgitavad tegelikke õigekirja küsimusi. Täienduskoolides me püüame õpilastele õpetada vigadeta eesti keele lugemist ja kirjutamist. Ainult kuulmise põhjal ei oska õpilased näiteks vahet teha ega õigesti kirjutada, jõudsin, püüdsin, tundsin jt., kus esineb "d" ja kartsin, peitsin, lootsin jt., kus esineb "t". Samuti sõnades, vaprad, leplik, lõplik jt. on kuulmise järgi kahekordne pp, alles vastav reegel selgitab, et siin kirjutatakse ühekordne p. Vastavate reeglite mittetundmisel ei oska ka õpilased õigesti tarvitada suurt ja väikest algustähte. Miks on "eesti keel" väikese algustähega ja "Eesti riik" suure algustähega. Või millal tarvitame -gi ja millal -ki liidet. Aga neid vajalikke reegleid tuleb küll korduvalt harjutada ja nende rakendamist rohkete näidete varal pähe kulutada.

Peale selle on grammatikas veel peatükke, milledest ei saa vaikides mööda minna, aga milledega on ajanappuse tõttu võimalik tutvuneda ainult pealiskaudselt. Üheks niisuguseks peatükiks on astmevaheldus, mis on väga omapärane nähe eesti keeles ega esine lääne-euroopa keeltes. Tegelikult on aga astmevaheldus liiga ulatuslik peatükk täienduskoolide jaoks. Samuti oleks käänamist ja pööramist võimatu täies ulatuses õpetada. Küll tuleks kõigi 14 käändega ainsuses ja mitmuses tutvuneda, aga

tegelikult käänamisel tarvitada ainult 4 peakäenet. Tüüpsõnade järgi käänamine langeb ära oma suure ulatuse ja keerukuse tõttu. Selle asemel on praktiline valida kindel grupp käändsõnu, millede käänamist siis põhjalikult harjutada (näiteks, kapp, sukk, pott, tütar, rikas jt.). Pööramisel õpilased peaksid oskama moodustada olevikku ja minevikku. Kõneviiside moodustamine käib ülejõu, paremal juhul saaks nendega tutvuneda ainult pealiskaudselt.

Sõnavara rikastamine on väga tähtis peatükk eesti keele õpetamisel. Mida väiksem on õpilase sõnavara, seda raskem on tal ennast väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult. Meile kõigile arusaadavalt põhjusil on täienduskoolides õpilaste sõnavara tunduvalt väiksem kui Eestis. Sellepärast on äärmiselt tarvilik, et me rohkem aega kulutame õpilaste sõnavara rikastamisele. Lugemispaladest peame laskma õpilastel kirjutada oma vihikutesse kõik tundmatud sõnad. Neile sõnadele tuleb klassis ühiselt tähendus leida ja see üles kirjutada. Kui vähegi aega jätkub, siis peaksid õpilased uute õpitud sõnade kohta lauseid moodustama. Kui näiteks lugemispalas esineb sõna "kuusk", siis on hea võimalus ka teiste puude nimetusi meelde tuletada, nagu, mänd, kask, lepp jt. Konkreetsete mõistete puhul on teretulnud vastavad selgitavad pildid. Neid pilte saab alati välja võtta ja varem õpitud sõnu korrata. Üldse on suured seinale riputatud pildid suurepäraseks vahendiks vabalt jutustamise arendamiseks ja ergutamiseks. Kuid sõnavara rikastamisel tuleb rangelt kinni pidada põhimõttest, et põhjalikku selgitust vajavad need sõnad, millel on praktiline väärtus igapäevases keeletarvituses. Oleks asjatu pikemalt peatuda niisugustel sõnadel, nagu, purema, raag, käbe, lõpused jt. A. Laane "Emakeeleõpikus" on harjutusi sõnavara rikastamiseks, näiteks sõnadele vastandite leidmine või tähenduse järgi õigesse gruppi asetamine.

Kirjandite peamiseks ülesandeks on õpilaste väljendusoskuse arendamine kirjas. Aga õpilased saavad siin ka praktiliselt tarvitada muidu igapäevases elus vähem tuntud sõnu. Kirjandid võivad olla kas vabal teemal või ettelõetud teksti ümberjutustamine. Ümberjutustamiseks on soovitatav valida lihtsa tegevusega lühijutt, mis võiks olla ka naljakas, näiteks, Kaval-Antsu ja Vanapagana lood. Kuid täienduskoolide õpilaste lugemistasele vastavaid lugusid leidub küllaldaselt "Vaba Eesti Sõna" noorte kaasandes "Noorte Sõna". Õpetaja loeb valitud loo ilmekalt ette, eelistan kaht korda lugemist. Ta kirjutab vähemtuntud sõnad ja ka väljendid tahvlile, et need oleksid kirjandi kirjutamise ajal õpilastele näha. Õpilaste kirjutatud kirjandid näitavad ka õpilaste üldist keeletaset. Nendele õpilastele, kes kodus kõnelevad rohkem inglise kui eesti keelt, tekitab eestikeelsete lausete moodustamine väga suuri raskusi.

Eestikeelsete raamatute lugemine suurendab kiiresti sõnavara. Kuid seda saab

ainult kodus teha vabal ajal. Küll oleks aga mõeldav, et nendes täienduskoolides, kus käiakse koos igal nädalal, loetakse klassis katkendeid eesti algupärastest raamatutest. Katkendid peaksid olema valitud nii huvitavad, et nende klassis lugemine ergutaks õpilasi kodus kogu teost lugema.

Kui suures ulatuses täpselt üht või teist küsimust eesti keele tundides käsitleda, see oleneb suurel määral õpilaste üldisest keeletasemest, tundide arvust ja tundide ettevalmistamisest kodudes.

Leida Juks

LAULMISÕPETUSEST MEIE PAGULASKOOLIDES

”Laul ei ole maasta leitud,
maasta leitud, puusta tehtud.
Laul on tulnud taeva ‘asta,
püha pilvede vahelta!”

”Vana Kannel”

Ajal, mil üle viie mandri asutati eesti täienduskooli, seati raamid nende tööle igal pool kohapeal. Peaõppeaineiks valiti emakeel, kodumaatundmine ja laulmine. Hiljem liitus neile veel usuõpetus, kui kool polnud just koguduse eestvõttel asutatud pühapäeva- või kirikukool. Tehtud valik näitab, kuidas laulmisõpetus nagu endastmõistetavalt moodustab meie pagulaskoolide töös tähtsa osa.

Laulmine on kauniskunste ühe suurema osa – iluhelidevalla (muusika) ürgsemaid avaldusi.

Laulmine rahuldab ilumeelt, avab kergesti ukse fantaasialennule, mis on nii oluline praeguses materialistlikus tänapäevas. Laulmine lukustab lahti tee tunnete maailma – läheb südamesse, annab suurepärase ja vaba võimaluse meeoleu ning tuju väljendamiseks. See kõik on võimalik isetegevuslikus eneseväljenduse innus, milline võimalus leiab head kasutamist eriti laste poolt.

Laulmisõpetus on emakeele õppimisele võrratuks lisandiks, sõnavara rikastamisel, õige hääldamise õppimisel või parandamisel ja eesti rahva- ning kunstluulega tutvumisel.

Lauldes avaneb tee ka muusika algõpetuse saladustesse.

Lauluviisi õppimisel kogeme õige helikõrguse tabamise raskusi. Ka viisi rütm vajab täpsustamist ning takti tundmaõppimisel esineb palju uut ja huvitavat kogu õppimise käigule.

Parim viis laulu selgeks õppida on analüütilis-sünteesilise õppeviisi abil. Milles see seisneb? 1. Vaatlus ja sellest saadud tähelepanekute järgi tehtud järeldused ning 2. kokkuvõtte lauluviisi ehituse kohta, helide kõrgused, pikkused ja taktimõõt. Vaatluse all mõistame siin muidugi lauluviisi kuulamist ja analüüsimist – tähelepanekuid helide kõrguse, pikkuse ja taktimõõdu suhtes.

Kõige toredam sellise õppeviisi juures on asjaolu, et lauluviisi mitu korda kuulates ja selle üksikasjule tähelepanu juhtides saab lauluviisi ise nagu muuseum selgeks. Kaob "tuiamise ja tuupimise" tunne.

Eelpool esitatud read laulu õppimisest on vaid selleks, et "ärritada" lugeja huvi. Oleme õnnelikus olukorras. Meil on olemas suurepärane "Laulmisõpetuse töökava Eesti täienduskoolidele ja noorteorganisatsioonidele". See ilmus juba a. 1964 Stokholmis Eesti Komitee Koolitoimkonna väljaandel "Täienduskoolide tööpõllult IV". Tähelepanuvääriv on töökavade seletuskiri, milles rohkesti metoodilisi ja pedagoogilisi juhiseid.

Samuti juhin veel tähelepanu Eesti Õpetajate Keskühingu häälekandja "Bülletään" nr-le 19 (1970), milles väga asjalik ja ulatuslik artikkel A. Randes'elt "Eesti Muusikaõpetuse metoodikat". Selle väljatöötajad olid Vabariigiagsgesd muusikaõpetajad ja heliloojad Tuudur Vettik ja Riho Päts. T. Vettiku põhjaneva tähtsusega töö sel alal oli "Laulukoori juhataja käsiraamat", mis ilmus aastal 1939 Eesti Lauljate Liidu väljaandena nr. 115. Rütmiõpetuse osa on käsitletud selles raamatus põhjalikult. R. Pätsi koostatud "Laulmisõpetuse töövihud algkoolidele" alustas ilmumist aastal 1932 või 1933. Nimetatud vihud algasid III klassiga ja olid eraldi igale klassile kuni algkooli VI klassini.

Vihud olid läbi töötatud analüütilis-sünteesilise meetodi alusel, sisaldasid põhjaliku rütmiõpetuse, käsitlesid helikõrguse tabamise harjutusi toonika-do meetodil ja üldse, andsid seni üldiselt tarvitusel olnud laulmisõpetusele uue ja väga hea aluse. Toonika-do õppeviisist on lühike kokkuvõtte "Laulmisõpetuse töökavades" ("Täienduskoolide tööpõllult IV"). Toonika-do meetod on tarvitusel paljudes Kesk-Euroopa maades – Šveits, Austria, Saksamaa jt. ning mitte ainult laulmise, vaid ka klaverimängu algõpetuses. Loomulikult on see õppeviis sobivaim nii laulmisõpetuse kui ka klaverimängu algaastail, siis tuleb minna üle normaalsele muusikateooria õpiteele. Käesolevas referaadis ei lasku ma rohkem üksikasjusse. See oleks juba laulmisõpetuse kursuste ülesanne. Korraldada aga selline kursus on jälle omaette

probleem (või koguni unistus).

Milline on meie olukord tegelikus laulmisõpetuse töös. Suurim takistus on laulutundide väike arv. Kui meie kodumaa koolides oli ühe õppeaasta jooksul ca 60 regulaarset klassi-laulutundi, millele lisandus 30 koorilaulu tundi, siis meie praeguses töös on meil vaid 8 – 25 laulutundi õppeaastas. Näidatud laulutundide arv oleneb sellest, kuipalju on mingil koolil üldse õppepäevi aastas. Suuremas osas meie pagulaskoolidest töötatakse üle kahe nädala. Neis koolides kõigub õppepäevade arv 16 – 20 õppeaastas ja seal võiks olla laulutunde 16 – 20. Kuna aga mitmes nüisuguses koolis on laulmine tunnikavas vaid igal teisel õppepäeval, siis ongi selgitatud meile alguses nimetatud laulutundide miinimum. Baltimore Eesti koolis on meil umbes 25 laulutundi õppeaastas, sest laulutund peetakse igal õppepäeval.

Laulmisõpetuse tundideks koondatakse enamuses koolidest mitme õppeaasta õpilased üheks grupiks. See raskendab tööd, sest ei saa pidevalt viia läbi ühtlast nõuet õpilaste eriarenemist ja vanadust arvestades ”kergemalt raskemale”. Kord kannatavad selle all nooremad õpilased, kord vastupidi. Õieti on ju vanemaile õpilasile varem õpitud laulude laulmine ainult kordamine. Kuigi kordamine – nagu teame – on õppimise ema, peame aga olema väga tähelepanelikud, et ei tekiks igavust ega kaoks laste laulurõõm. Tähelepanu väärib asjaolu, et praegusis oludes on õpilasil võimalik õppida väga mitmesuguseil muusika erialadel. Meie Baltimore väikeses koolis (ainult 37 õpilast!) õpib mitmesuguseid mänguriistu mängima 25 õpilast. Sellest pisut statistikat,

- | | |
|--------------------------|--------------|
| 1. ainult klaverit | – 7 õpilast |
| 2. ainult puhkpille | – 7 õpilast |
| 3. klaverit ja puhkpilli | – 7 õpilast |
| 4. klaverit ja viulit | – 4 õpilast. |

Samane on olukord ka meie teistes eesti koolides. Vahekorrad arvudes on kindlasti pisut teistsugused, aga sellel pole tähtsust. Peaasi, et lapsed on innustunud töötama oma vabal ajal õilistaval alal. Eelpool esitatud näide ja arvud seoses laulmisõpetusega meie pagulaskoolides on väga positiivsed nähted. Nooditundmine (rütm, takt, helikõrguse tabamine, s. o. noodilugemine) abistab suurel määral kergendada laulude õppimist ja sellega ka laulmisõpetaja tööd. Nii sageli näeme ja kuuleme, kuidas meie koolide õpilased on võimelised isegi koolinoori või ka klassi laulutundides laule klaveril saatma. Nooremais klassides (1.–5. õppeaasta) ei anna see end veel tunda. Nendes klassides on kõik veel ainult laulmisõpetaja teha.

Armsad lauluõpetajad! Soovitan ainult, kasutagem ära kõik võimalused, mida pakuvad meile olukorrad.

Meil on kasutada neli vihikut prof. Juhan Aaviku "Kooli Leelot". Nendes pakutav lauluvara on rohkearvuline ja valik hea. Lauluõpetajail on aga alati võimalus kasutada ka muud laulumaterjali õpetaja enda soovi, maitse või tarviduse järgi. Üheks sooviks peaks aga igal juhul jääma arusaam: *õpetagem meie lastele eesti laule!*

Asukohamaade lauluvaraga tutvunevad lapsed kohalikes koolides niikuinii. Ja meeleolulauludega, šlaageritega või hit tune'idega pole meil vaja meie väheseid laulutunde ka raisata. Neid nopivad asjast huvitatud lapsed isegi nagu õhust.

Mida peaks sisaldama meie koolides lauluvara?

1. Laste- ja mängulaule.
2. Tarbelaule: a) jõululaulud, b) isamaalaulud ja ühislaulud E.V. aastapäevaks, c) emadepäeva laulud, d) koraalid.
3. Laule õpetaja valiku kohaselt ettekandeiks nii koolipidudel kui ka muil tarvilikel üritusil.

Viimase lõike suhtes on loomulik, et ettekandeks sobivad igasugused laulud, ka need, millised võetud ja valitud kavva tarbelauludena. Ettekandeks tuleb laule muidugi põhjalikult viimistleda, et need kannaksid pisut ka pidulikumat "kunstikuube".

Viimasena puudutaksin laulmisõpetaja küsimust. Ega meil pole sel alal palju valikut. Sagedasti oleme õnnelikud, kui aga keegi võtab endale laulutunnid. Noori, muusikalise ettevalmistusega õpetajaid on väga vähe ja vanadele sellesarnaseile on aeg kogunud rohkesti roostet peale. Oleme sama küsimuse juures, mis puudutab kogu meie õpetajaskonda üldiselt. Kui õnnestub leida noori ja innukaid inimesi, kellel armastust ja tuld südames, viia meie koolide tööd paguluses edasi, siis aitame ja juhatame neid, kuni meid veel on.

Lõpetuseks jääb ainult soovida, õpetagem eesti lapsed laulma eesti laule ja *rõõmsasti laulma!*

Evald Tammaru

EESTI MAATEADUS

Pean kohe ette vabandama, et minu ettekanne ei ole mitte eriline referaat, mis põhineks paljudele uurimustele ja töövõtetele täienduskoolides, kuidas paremini õpetada maateadust, vaid pigem algatus meie ühiseks mõttevahetuseks, KUIDAS seda teete teie omas koolis ja kuidas meie Baltimore'is oleme katsunud anda noortele ülevaate Eesti maateadusest ja püüdnud süvendada nendes huvi ja armastust selle maa vastu, mida nad pole näinud, aga mida meie, vanemad, soovime, et nad omaks nimetaksid ja ka nii tunnetaksid. Võib-olla koos leiame ka enam huvitavamaid ja tagajärgi andvamaid meetodeid oma töö edukamaks läbiviimiseks.

Kui lehitsesin 1946.a. Geislingenis, Saksamaal, välja antud Algkooli õppekava, siis maateaduse osas on selles märgitud järgmist: "Eesmärk – koduümbruse ja kodumaa (Eesti) ja teiste maade ja rahvaste elu-olu ja elamistingimuste võrdlev tundmaõppimine". See oli kool, kus töötati 6 päeva nädalas.

Alustades õpetamist USA's ja piirdudes ainult pühapäeva hommikupoolsetega – üle nädala maateadus, teine nädal ajalugu – ja see kõik septembri viimasest pühapäevast kuni järgmise kevadise Emadepäevani, siis seisime üsna piiratud võimaluste ees. Siiski olid tarvitusel Saksamaalt kaasa toodud eestikeelsed õpikud ja töö edenes. Vanemate klasside õpilased olid suutelised lugema ja ette valmistama peatükke järgmiseks tunniks. Noorematelgi oli kodumaa lähemal, kuna nende vanematel oli seni olnud aega kõnelda oma lastega mahajäetud kodumaast. Aastate jooksul on see olukord muutunud 100%-liselt. Noortel ei ole mingit pagasit teadmiste osas ja üsna sagedasti on keeleoskus minimaalne – ja kuidas siis nõuda neilt lugeda peatükki maateaduse raamatust, mis veel saadaval. Sagedasti ühes lauses esinevate sõnade ja mõistete seletus võtab juba aja – kuidas saab siis noor ammutada sealt teadmisi.

Mis meie siis teeme? Baltimore'i Eesti Koolis tutvub noor maateaduse algmetega umbes 10-aastaselt, kui koduloo tunnilt läheme üle kodumaa tundmaõppimisele. Kõneleme nende praegusest kodust, selle asukohast ja ümbrusest. Kui koduloo tunnis alustasime joonistatud pildiga "minu tuba" või "elutuba", siis maateaduse tunnis joonistasime maja tema lähema ümbrusega – juba plaani moodi. Õpime tundma pea-ilmakaari ja toome klassi Eestimaa kaardi. Tavaliselt on laste seas enamus kuulnud nimesid Tallinn, Tartu, Emajõgi või Peipsi järv. Leiame need kaardil – oleme jõudnud juba kaardi-lugemiseni. Üsna varakult toon klassi pimekaardi, lihtsate ja selgete joontega. Sinna hakkame täitma kuuldut-õpitud.

Laste huvi tõuseb. Koduseks ülesandeks olen järgmise sammuna palunud lapsi kõnelda kodus vanematega ja igaüks toob klassi 3-5-lauselise kirjutuse ühe vanema kodukoha üle. Seal on läheme edasi Eesti tähtsamate linnade ja asulate juurde, kus on jällegi soovitud ja vajalik kodune uurimine ning vanemate kaasabi.

Nooremates klassides või õpperühmades, nagu meie neid kohapeal nimetame, olen kasutanud ka lühikokkuvõtteid masinal trükitud lehtedel, mis sisaldavad informatsiooni õpitava osa kohta. Vahel – üks aasta tegin seda järjekindlalt – annan lastele ka iga kuu kohta tähtsamate Eestis tähistatud pühade ja tähtpäevade ajad ja milleks ning kuidas neid pühitsetakse, et teha ainet ikka kodusemaks ja huvitava- maks. Kõik need lehed kleebitakse vihku. Ainult siis on kirjutatud materjali lugemisest lapsel kasu, kui see on esitatud temale arusaadavas lihtsas keeles. Isiklikult hindan väga igasugust üleskirjutamist – nii kirjutavad õpilased ka klassis kuulu lisana õpitava aine kohta alati oma vihkudesse. Kus keelega raskusi, seal kirjutatan tahvlile või teeb seda üks parim kirjutajatest, vanemas klassis etteütles korras.

Tundma õppides riigi piire, jõgesid, järvi, kõrgustikke jne. kasutame alati pimekaarti. Samuti pildid kaasatoodud raamatutest nagu "Meie Maa" andes, "Kaunis Eesti" või "Minu Varamu" on suurepärased tunni rikastamiseks. Olen järjekindlalt korjanud ajalehe väljalõikeid, vanu kalendreid jne. ja nendest fotosid Eesti kohta. Kõik need aitavad vihku kleebituna tuua ainet lähemale. Eesti maakaardil on alati koht maateaduse tunnis, samuti hindan väga ja kasutame alati Gaidide ja Skautide Malevate poolt välja antud värvitrüki maakaarti.

Et noorele lähedale tuua mitte kunagi nähtud kodumaad, äratada temas huvi selle tundmaõppimiseks, tuleb meil kasutada ka võrdlevat õpetamisviisi. Mitte kunagi aga maha teha asukohamaad, vaid heatahtlikult suhtudes siinsesse ja sealjuures siiski meie väikese maa omapära ja suurust esile tõsta. Oh! ja ah! hüüded olid klassis, kui kord tunnis teada saadi, et Eesti oli umbes sama suur kui Maryland kahekordselt ja ta elanike arv on veidi suurem Baltimore'i linna elanike arvust. Ja siiski on meil oma keel, oli oma riik, oma riigikord ja majandus. Ja see väiksus pinnaliseltki ei häiri neid enam, kui kuulevad, et on väiksemaid riike (Šveits) või sellest, et oleme sammu eemale vabariigi ajal pidevat tõusuteed ja et praegugi tunnustatakse eesti eksiilesindust vabas maailmas.

Nagu toonitas juba omal ajal Pestalozzi, on suur tähtsus õpilaste aktiivsel osavõtul õppetööst. Nii on hea anda ülesandeid kodus ette valmistada ja tuua järgmiseks tunniks kaasa võrdlevaid arve nii Euroopa riikide kui Eesti suhtes, jutustada mütoloogiast lugusid ühenduses maakohtadega, nn. Endla järve "Juta", "Ülemiste vanake" – või isegi rahvasuus palju lauldud laul "ei hõbedat, kulda ei

leita me maal, vaid viljakandvat mulda on leida igal pool”, mis vihjab meie põllumeheseisusele ja et seal ei leidu väärismetalle.

Kordamine on tarkuse ema – nii tuleb vanemates klassides, kus peale teadmiste omandamise peame erilist rõhku panema ka nende vaatlus- ja kujutusvõime arendamisele ja süvendama neis isamaa-armastust ja uhkustunnet olla eestlane, katsuda tunnid ja teha aine nendele huvitavaks. Alustades uuesti laiendatud kavaga asendist, piiridest ja lõpetades rahvastiku ja valitsemise korruga nii Vabariigi ajal kui ka mainides praegust, on võimalusi vastavalt noore võimetele kasutada erisuguseid töövõtteid. Kui kõneleme teedest ja liiklemisest – kujutleme raudtee-reisi Valgast Tallinna või Narva ja lisame vahepeatused, seletusega, mis seal näha ja vaadata. Huvitav oli eelmisel sügisel isegi reisikirjeldus laevaga Eestisse New Yorgist. Ilmastikust kõneldes rõhutada meie nelja nii erinevat aastaega, tuues klassi pilte kevadlilledest kuni lumitunud kuuseni.

Kuna Baltimore'i koolis käivad õpilased kuni gümnaasiumi viimasesse klassi minekuni, siis näiteks, sel kevadel kõneldes rahvastikust Eestis lugesin klassis ette osa Tõnu Parmingu referaadist "Ümberrahvastamise ohu" kohta. Selle tulemuseks oli, et noored peale elava keskustelu klassis palusid referaati koju lugemiseks ja tüdrukud arutasid gaidide koondusel.

Toon siinjuures näitena töökava, mille alusel õpetan praegu Baltimore'i Eesti Koolis (15-aastasi) vanemas õppeaastas:

1. Kordamine eelmisel aastal õpitust, piirid, asend, ilmakaared. Koju – igal joonistada ühe vanema kodu maakond, märkides tähtsamad asulad, teed, jõed jne. (toob ka vanemaid tõhe!).
2. Korrata maakonnad, pinnaehitus üldiselt, taimkate. Koju – värvida maakaart vastavalt maapinna vormidele, märkides tähtsamad mäed ja tipud meetrites ja jälgades.
3. Põllundus, karjandus, aiandus. Kodus, mida saame rukkist, nisust, kaerast, ristikhein, kartul ja tähtsamad aedviljad. Lina – soovitav pilte joonistada või kleepida.
4. Maapõuevarad ja ühenduses nendega tööstuskeskused. Igal kirjutada valiku järgi 4–5 lauset jutustavalt meie maapõuevaradest. Tunnis lisada järgmine kord teiste erinevad andmed.
5. Teised tööallikad peale põllunduse ja maapõuevarade ümbertöötamise. Kodus – loetelu elukutsetest, mis need teevad (hea ka emakeele õppimiseks).
6. Tähtsamaid kohti Eestis ühenduses meie mütoloogiaga, ajaloo ja kultuur-eluga. Kodus, otsida muistend ja osata seda jutustada.

7. Tallinn, Tartu, Pärnu, Narva – igal noorel kirjeldus ühe linna kohta, võib ka kaks sama teha.
8. Sise- ja väliskaubandus, sadamalinnad. Kodus, reis laevaga USA-st Tallinna, Eestis.
9. Test – kordamisena varem õpitust.
10. Testide kätteandmisel nõrgemad punktid korrata, kaardil otsida ja parandused-täiendused vihku kirjutada.
11. Eesti rahvastik ja kooliolud. Meie hõimud.
12. Valitsusvorm Eesti Vabariigi ajal ja praegu. Põhiseadus. Kodus, uurida põhiseadust ja esitada küsimusi klassis.

Kaarte oleme täitnud 1) piiride, lahtede, saarte, 2) maakondade, suuremate asulate, 3) jõgede, järvede, kõrgustikkude, 4) raudteede ja veeteede näitamisega.

Meeta Liiv

KODU JA KOOL

Inimkonna kultuur- ja sotsiaaljalaloos on püsivamateks näheteks kaks instituuti – kodu ja kool ning nende ülesanneteks on olnud igas ühiskonnas järgmise generatsiooni kasvatamine ja juhtimine.

Kodu ja kool on enamuses alati olnud teineteisega ühel arvamisel ning toetanud teineteist, olgu siis vabatahtlikult või sunniviisil. Hullumeelne on ühiskond, kes kasvatab oma noored ise enda vastu võitlema, ning nõdrameelseks võiksime nimetada rahvast, kes laseb seda sündida. Vastasel korral eitaksime kõikide eelmiste generatsioonide vaevaga kogutud tõdesid ning elukogemusi ja inimese elu ülesandeks jääks ainult bioloogiliste funktsioonide täitmine.

Olude sunnil on eestlasest saanud sellise ühiskonna elanik. Nimelt meie asumismaa on kasvatanud üles generatsiooni, millega ta ei tea, mida peale hakata, ja meie, eestlased, kogeme ka vahetevahel, et ameerika kombes on pugenud eesti kodusse.

Meie olukord on tõsisem kui teistel rahvusgruppidel, sest meid on vähe ja igaüks meist on äärmiselt väärtuslik ning asendamatu eesti rahvale ja tema tulevikule.

Loomulikult kerkib üles küsimus, kes on selles süüdi ning tahes-tahtmata, õigustatult või mitte – kodu ja kool langevad ühiskonna kohtu alla esimestena.

Kui eestlane elas kodumaal, siis ei olnud eestlus küsimuseks. Ta elas eestlaste keskel, kuulis ja rääkis eesti keelt, käis eesti koolis ja kirikus ning kogu ta mõttemaailm oli eestlaslik.

Eesti kodu ja kooli vahel ei olnud mingit ideoloogilist vahemaad, mis oleks olnud häiriv või lõhkuv järgmise generatsiooni kasvatamisel. Üksik-perekonnal või kodul ei tulnud tegelda probleemidega, kuidas last kasvatada eestlaseks. Ta oli sündinud eestlaseks ning ühiskond ja kool toetasid perekonda selles tõekspidamises. Lapse kasvatamine eestlaseks oli kogu ühiskonna ülesanne, mitte ainult ühe kodu kohustus.

Kui eestlane põgenes oma kodumaalt ja lõi endale kodu eksilis, siis jätkas ta oma laste kasvatamist samas vaimus kui ta oli seda alati teinud. Nimelt – ta kasvatas neid nagu teda oli kasvatatud.

Kahjuks puudusid meil tol ajal targad, kes oleksid selgitanud eesti lastevanematele, et sellest ei ole enam küllalt, et kasvatad oma lapse korralikuks inimeseks, vaid et sellele on lisatud uus, palju raskem ja keerulisem ülesanne – lapse eestluse säilitamine. Ei olnud kerge väikerahva liikmele ümberorienteerumine suurrahva massis. Kool, mis seni oli olnud eesti kodu toetaja ja abistaja lapsekasvatamisel, seda ülesannet uues ühiskonnas enam ei täitnud. Koolid Ameerikas ei ole moraali, eetika ja rahvusliikkuse kantsid, vaid akadeemilised instituudid ainete õpetamiseks. Maal, kus rahva koosseis on pärit igast maailmakaarest ja ühiskonnas, kus on esindatud iga usk ja tõekspidamine, koolid ei saagi samaselt oma ülesandeid täita nagu Eestis.

Meie, eestlased eksilis, kaotasime palju oma laste kasvatamisel eestlasteks, et meil ei olnud päritud kogemusi, kuidas lapsi väljaspool kodumaad kasvatada eestlasteks. Enamus meist arvas, et kui isa ja ema on eestlased, siis lapsest automaatselt saab eestlane. Kahjuks ei saa lapsed automaatselt kellekski – isegi mitte inimesteks. Neid tuleb kasvatada. Eestlus ei ole kaup, mida võib turult osta, vaid väga intiimne ja komplitseeritud areng eesti lapse inimeseks kujunemisel. Laps tuleb tuhande ning saja tuhande niidiga oma rahva külge siduda ning see ülesanne kuulub esmajärgus eesti kodule, sest kodu on see koht, kus laps esimesena tunnetab, kes ta on ning kuhu ta kuulub. Siin õpib laps rääkima ja ennast väljendama ning siin pannakse alus lapse karakterile. Kodule abiks eestluse säilitamisel on eesti täienduskool. Nii nagu eesti kodul, nii ka eesti täienduskoolil on palju suuremad ja raskemad kohustused kanda kui seda oli kodumaal. Nad mõlemad peavad töötama ilma laiema ühiskonna – ehk asumaa ühiskonna toetuseta ja tihti leiavad end

vastuolus suurema ühiskonna maailmavaate ja elulaadiga.

Täienduskoolidel on probleeme palju. Nad töötavad laupäeviti ning see on päev, mida paljud õpilased ei taha veeta koolis. Kooliruumid on tihti primitiivsed ning puuduvad moodsad ja ajakohased õppevahendid, milliseid õpilased on harjunud kasutama oma igapäevases koolitöös. Peale tehniliste raskuste tuleb tegelda paljude muude probleemidega, mis tihtipeale lõpevad sellega, et kodu ja täienduskool ei saa teineteisest aru. Vanemad ei saa aru, miks nad peaksid oma lapsi täienduskooli tooma, ning täienduskoolid ei saa aru, miks vanemad oma lapsi kooli ei too.

Selles arusaamatuses oleme süüdi kõik – nii kodu kui kool, sest me ei ole küllalt rõhku pannud eestluse kujundamisele. Kui me oleksime seda teinud, selliseid küsimusi üles ei kerkiks. Võib-olla oleme olnud liiga tehnilised oma laste eestlaseks kasvatamisel. Me võime last õpetada eesti keelt rääkima, rahvatantsu tantsima ja eesti laulu laulma – kuid need oskused üksi ei garanteeri veel eestlust.

Meie ise oleme oma eluajal õppinud mitut keelt ning räägime ja loeme neid – ometi pole meist saanud sakslast, ameeriklast, austraallast ega rootslast. Et olla eestlane, sakslane või rootslane, selleks peab end tundma eestlasena, sakslasena või rootslasena. Rõhk on sõnal tundma – tunnetama. Rahvuslus on emotsionaalne eksistents. Et lapsest saaks eestlane, tuleb teda emotsionaalselt siduda oma rahvaga ning loomulikult meie emakeel, rahvatants, kunst ja kirjandus ning ajalugu on tugevad tegurid selles arengus, kuid samal ajal ei tohi me unustada lapse hinge.

Täienduskool on lapsele vajalik, sest see on koht, kus laps kohtab eesti inimesi igas suuruses ja vanuses. Siia koguneb lapsi mitmesuguses vanuses ning mitmesugustest kodudest. Siin ta kohtab täiskasvanuid, kes on talle võõrad, kuid ometi tuttavad, sest nad on eestlased. Laps õpib, et ta ei ole üksi, vaid et temasuguseid on palju – eestlane ei ole enam isa ja ema, vend ja õde – vaid terve rida igasuguseid inimesi. Mida tugevama enesetunde suudavad kodu ja täienduskool lapsele anda, seda tugevamaks kasvab eestluse tunne lapses.

Täienduskoolid ning lapsevanemad peaksid olema tihedas kontaktis teineteisega ning ühiselt töötama välja kavad lapse eestluse arendamiseks.

Me peaksime rakendama palju rohkem lapsevanemaid ning teisi teadlikke ja andekaid inimesi täienduskooli töös. On palju huvitavam kohata inimesi, nendega rääkida ja nende juttu kuulata Eestist kui seda lugeda raamatust.

Täienduskool peab olema koht, kus lapsel on hea olla, kus teda sallitakse, temast hoolitakse ning teda õpetatakse. Olla õpetajaks täienduskoolis, on olla hingepüüdjaks ning hingi saab püüda ainult armastusega.

Laps, kodu ja kool – see on kolmnurk, mis hoiab endas eesti rahva tuleviku.

Vaike Lugus

MEIE TÄIENDUSKOOLID OMA PROBLEEMIDEGA

TÄIENDUSKOOLIDEST ÜLDISELT

Täienduskoolid (sobivam nimetus EESTI KOOL), nagu need meil praegu töötavad USA-s eesti rahvusgruppide juures, samuti ka Rootsis, Kanadas, Austraalias ja Saksamaal, on meie laialipaisatud asustuse produkt, et võimaldada kasvavale eesti noorusele rahvuslikku õpetust, hoida neid eestluse radadel ja kuuluvaiks eesti seltskonda. Need koolid paiknevad peamiselt linnades või nende ümbrustes, kus asub tihedamini eesti perekondi. Rakenduselt on need koolid erilaadsed, kus vastavalt iga õpilase erinevale arenemisele rahvuslikul ainealal ja eesti keele oskusele tuleb kasutada hoopis teistsuguseid tööviise kui tavalises koolis, s.o. individuaalset lähenemist. Nii pole meil neis täienduskoolides tegemist omaaegse eestimõistlise "õppeaastaga" ega "klassiga", vaid vastavate arenemisgruppidega, millele ehitatakse töökaava. Nende koolide juures töötavad juba grupid, kus õpilased juba kooli astumisel ei tunne ega oska eesti keelt ja seda hakatakse neile õpetama kui võõrkeelt. Praegu on sellised grupid kolme kooli juures. Näib, et tulevik toob neid juurde veel enam, eriti seal, kus on tegemist segaabielludega. Üldiselt näib ja tundub, et meie noorte ridades sellest momendist peale, kui nende mõtlemine saab ingliskeelseks, muutub automaatselt ingliskeelseks ka nende omavaheline kõne. Seepärast on täienduskoolidel siin oluline tähtsus: anda eesti keele õpetusega ravi, et säilitada eesti keele oskust.

On olnud arvamisi ja võib-olla kehtib ka praegugi see meie inimeste seas, et USA-s on valitsemas noorsoo rahvusliku õpetuse alal kriis. Seda arvamist suurendas omakord veel meie tuntud haridus- ja koolitegelase, endise peainspektori Märt Raua kirjutus "Rahvusliku kasvatuskriis", mis ilmus "Vaba Eesti Sõnas" k.a. algul. Ka sõnavõttud Eesti Rahvusorganisatsioonide Kongressil k. a. jaanuaris vihjasid samale. Leiti, et senine Eesti Koolitoimkond on viimaseil aastail oma ülesandeist teadmata põhjusil tagasi tõmbunud ja meie täienduskoolid valitsevate probleemidega on jäetud omaette. Ka Eesti Rahvuskomitee kui meie rahvusliku elu ja võitlust juhtiv organisatsioon pole suutnud koolidele selle "vaikiva ajastu" kestel midagi pakkuda, kuna ta ei soovinud segada vahele Koolitoimkonna ülesandesse.

Lähemad tutvumised meie täienduskoolide tööga ja noorte rahvusliku õpetuse korraldamisega näitavad, et on olemas teatavad kriisi sümptomid, kuid need pole üldiselt alarmeerivad. Härra A. J. Leinjärve ja minu ankeedid möödunud aastal meie täienduskoolide üle selgitasid küll puudusi, raskusi ja häireid, kuid samas tõendasid

ka, et olukorda võib pidada siiski rahuldavaks. Aastate kestel on meie täienduskoolide kui ka õpilaste arv isegi kasvanud, mille eest tuleb avaldada tänu teotahtelistele õpetajatele ja koole ülalpidajatele organisatsioonidele.

KOOLID JA ÕPILASTE KOOSSEIS

1968./1969. õppeaastal töötas USA-s 17 täienduskooli 450 õpilasega, neist 214 poissi ja 236 tüdrukut. Väikese lisa sellele üldarvule andsid pühapäevakoolid koguduste juures, kus õpetati lastele eesti keeles piiblitlugusid, kirikulaule ja peeti lastekohaseid jumalateenistusi. Kuipalju lapsi aga sai seda õpetust ja mitme koguduse juures töötasid pühapäevakoolid, selle kohta ei olnud praostkondadel andmeid. Kui võrrelda täienduskooli ja nende õpilaste arvu andmetega aastaid tagasi, siis pole siin märgata tagasiminekut. Täienduskoolide algaastail 1952./53. töötas 14 kooli 428 õpilasega, kusjuures suurimaks oli siis Seabrook, N.J. 67 õpilasega. Praegu on seal ainult 8 õpilasega kirikukool. Tagasimineku põhjuseks on koolialiste laste vähesus ja perekondade ümberasumine soodsamaile teenistusvõimalusile. Aastate jooksul on lõpetanud selle tõttu tegevuse 5 kooli, kuid selle arvel on jälle asutatud teistesse keskustesse uusi juurde. Vanimaks täienduskooliks USA-s tuleb lugeda Seabrooki ja Lakewoodi, mõlemad New Jerseys, asutatud 1949. aastal, noorimaks Seattle, Washington, asutatud a. 1967. On koole, mis lakanud vahepeal töötamast, kuid ümberorganiseerimise järel läinud jälle uuesti käiku.

1968. a. kevadel oli 7 täienduskoolil kokku 38 lõpetajat, neist 18 poissi ja 20 tüdrukut. Milline oli nende lõpetajate teadmiste tase eesti keele ja rahvuslikul ainealal, on raske ütelda, sest koolidel olid igal oma erinevad kavad ja mõnel polnud neid üldse. Nagu nüüd kuuldu, on õppekavade suhtes asi paranenud ja need Õpetajate Koondise poolt saadetud välja kõikidele koolidele. Täienduskoolide kohta võiks mainida, et 21 tegevusaasta kestel on käinud koolidest läbi ligemale 1200 õpilast.

Praegustes täienduskoolides kestab õpilaste koolikursus tavaliselt 6–12 õppeaastat, mis teeb välja umbes 450–900 õppetundi, kui arvestada aastas keskmiselt 25 õppepäeva á 3 tunni kestvusega. Kasutada olevad lõpetajate kirjutused kui ka kõnelused õpilastega tõendavad, et selle aja jooksul on saanud nad täienduskoolidest kaasa päris rahuldava eesti keele oskuse, samuti ka tubli rahvusliku pagasi, mis on tugevdanud nende enesetunnet teadmiseiga, et nad kuuluvad nüüd aktiivse liikmena eesti rahvusgruppi koosseisu. Teame ka, et täienduskoolidest on tulnud meie organisatsioonidesse tublisid eestimeelseid noori juhte, kes kannavad innuga edasi meie rahvuslikku tööd. Üks kooli lõpetaja kirjutab järgmist: "Olen õppinud armastama oma esivanemate sünnimaad ja tahaksin seda ka kunagi külastada, millest

mulle on räägitud nii palju meeldivat.” See kõik kinnitab, et meie täienduskoolidele peab jääma püsiv koht meie rahvusgruppide juures ja nende eest tuleb hoolitseda, et enamik eesti lapsi saaks rahvuslikku õpetust.

Et täienduskoolides on aastate jooksul õpilaste arv püsinud enam-vähem samal tasemel ja isegi kasvanud, tuleb meie paljude noorema generatsiooni perekondade kasvavast huvist täienduskoolide vastu. Osaliselt mõjutab seda püsi ka kaunis noorte laste saatmine koolidesse, 3-4-aastased, kes moodustavad lasteaia. Need töötasid 1968./69. õppeaastal 8 kooli juures. Nii nooreneb meie täienduskoolide õpilaste koosseis. Enamiku (11) koolide vanema grupi aastad on 14. Ainult Baltimore, Buffalo ja San Francisco töötavad vanemate õpilastega kuni sinse keskkooli lõpetamiseni. Eestluse viljelemise seisukohast on nimetatud moodus soovitav. Lahkudes 13-14-aastaselt täienduskoolist ja eesti sõprade ringist ja kui see noor ei kuulu meie skautide-gaidide hulka, siis oma tõekspidamiste ja kujunemise kõige hellemas eas võib ta kergesti libiseda välja eesti elu haardest. Siin aga tekib küsimus, mis abinõudega suudame vanemais aastais noori kauemaks kõita täienduskoolidega meie niikuinii piiratud oludes ja kitsa õpetusprogrammiga. Kas see ei osutu noorte karistamiseks? Ka nõuab nende õpilaste rakendamine õpetajalt erilisi oskusi ja võimeid. Siiski tuleks aga koolidel lõpetamise staaži või nn. ”koolisunduse” järel luua lõpetanuile teisi kooskäimise ja enda täiendamise võimalusi rahvuslikul ainealal.

Praeguste täienduskoolide tööga seoses tekib ka küsimus, kuipalju on meil USA-s neid eesti lapsi, kes jäävad kõrvale rahvuslikust õpetusest. Eestis oli iseseisvuse lõpul algkooliealiste laste arv 10 % rahva üldarvust. Kui arvestada, et siin USA-s on meid praegu 15.000 ja võib-olla enamgi, siis peaksime saama täienduskoolide õpilaste arvu 1500. Nähtavasti on aga meie sündivus siin väiksem. Oletada aga võib, et enam kui pool eesti lastest jääb ilma kavakindla eestikeelse õpetuseta. Peamiselt on eemalejäänud need lapsed, kes elavad kaugel eesti elu keskustest. Jääb küsimuseks, kuidas neid kaasa tõmmata. On aga piirkondi, kus 20–25 miili raadiuses eesti laste arv ulatub kuni 20-ni, kuid neile ei korraldata eesti kooli. Vabanduseks on õpetajate puudus või ükskõiksus asja vastu. Kohalikud organisatsioonid peaksid siin lastevanemaid mõjutama ja võtma organiseerimise enda peale.

ÕPETAJAD

1968./69. õppeaastal töötas täienduskoolides 96 õpetajat, neist 69 naist ja 27 meest. Õpetajakutset omasid 29, nende seas 2 USA kutsega. Kutseta õpetajad olid peamiselt lastevanemad või skautlikes üksustes töötavad noorte juhid, kellel endal täienduskooliealised lapsed. See värske ja töötahteline ning eesti lapsi armastav jõud

meie koolide tööpõllul on teretulnud, sest ilma nendeta oleks meie rahvuslikus õpetuses valitsemas tõesti kriis. Ühelgi neil ei tarvitseks kanda kartust ega alaväärsustunnet, et puudub kutse ja kogemused. Need kasvavad koos koolimuredega, tööga ja praktikaga. Need inimesed on kõik sügava rahvusliku kutsumusega, keda vajame praegu eesti noorsoo õpetamise huvides. Ka on õpetajate hulgas juba abilistena neid, kes õppinud ise täienduskoolis alles aastaid tagasi. On selge, et õpetajate olukord meie piiratud töötingimustes on raske ning õppetundide ettevalmistamine sobivate käsiraamatute ja allikmaterjalide puudusel jääb lünklikuks ning toob isegi majanduslikke kulusid, sest enamik raamatuid ja isegi muu koolimaterjal ostetakse omal arvel. Lihtsalt ei julgeta esitada arvet kooli ülalpidajale. Mõnel juhul aga polegi koolil ülalpidajat, on isemajandav. Peale käsiraamatute ja õpperaamatute on õpetajail vajadusi mitmesuguste selgitavate tabelite ja piltide järele, mida leida aga on raske. Võiks mainida, et viimaseil aastail oleme õppematerjali soetamise suhtes teinud siin vähjakäike ja koolid on jäänud ses suhtes omaette otsijaiks.

Et praegustes koolides õpperühmad on arvuliselt väikesed, keskmiselt 4–10, siis see ongi, mis soodustab tööd ning võimaldab individuaalset töötamist. Ka õpetajate kohusetunne ja püsiv ettevalmistus tundideks on kandnud tööd edasi. Mitmed koolid mainivad, et on raske leida õpetajaid, kuid sellele vaatamata on viimase kümne aasta jooksul nende arv kasvanud enam kui 20 võrra. See peamiselt lastevanemate arvel.



Eesti Õpetajate Keskühingu juhatuseliikmeid ühingu 10.a. juubeli puhul. Vasakult Henno Kirikmäe, Ellen Roosme, William Muld, Hilda Marand, Hilda Gustavson, esimees Herman Rajamaa, Juhan Ungerson, Eugen Küüman, asemik Eduard Karma ja Udo Juuno. Peale pildistatute on 20-a. jooksul EÕK juhatuseliikmeteks olnud: Amanda Jasmüin, Henno Jänes, Theodor Künnapas, Aino Lampinen, Kristjan Meikop, Olev Olesk, Erik Saare ja Elsa Raukas.

On kohti, kus lapsed oleksid nõus kooli tulema, kuid ei leidu inimesi, kes neid õpetaks. Ka toob muret koolide töösse asjaolu, et vanemad kutsega õpetajad, kes on enamikus eestiaegsed koolitegelased, kurdavad tööväsimuse üle ja tahavad loobuda õpetamisest. Selle kaudu kaotaksime tugeva eesti "maasoola", sest need inimesed on tõusnud eesti elust ja võitlusest, tema tööst ja kultuurist. Täienduskoolid vajavad neid ikka veel ja seepärast ei tohi ükski väsida. Siiski aga näib ja tundub, et olukord dikteerib ette, et seisame õpetajate juurdekasvu soetamise ees. Kuidas seda korraldada, on küsimus omaette.



Ülemaailmse Algkooliõpetajate Ühingute Liidu (IFTA) ja Gümnaasiumiõpetajate Rahvusvahelise Liidu (FIPESO) tegevusest ja aastakongressidest võtavad eesti õpetajad paguluses osa täisõiguslike liikmeina. Pilt kongressilt Helsingis 23.–26. juulini 1969. Eesti Gümnaasiumiõpetajate Ühingu esindajad Henno Jänes 1. rida vasakult esimene, Mart Jänes 2. rida vasakult kolmas ja Eesti Õpetajate Keskühingu esindajad 4. reas paremalt kuues Herman Rajamaa, Leida Laan ja Henno Kirikmäe.

Õpetajate töö ja olukorra kohta kirjutab meie haridustegelane Aleksander J. Leinjärv Eesti Õpetajate Keskühingu "Bülletäänis" nr. 18 täienduskoolide 1968./69. õppeaasta ülevaates järgmist: "Käesolevad ülevaated peaksid kividena kisendama tõsiasi, et eesti õpetajad on võtnud oma õlule eesti noorte rahvusliku kasvatuse, eesti keele ja meele õpetamise peamise ja põhilise ülesande ning sellega seosesolevad raskused. Seda ülesannet täidavad nad pidevalt – poole kuni kolmveerand aasta jooksul – oma leivatööst vabal ajal, puhketundidel, üldiselt ilma tasuta võisiis sõiduraha, üksikuil juhtumeil tagasihoidliku sisuga kingitusümbriku eest. Peamiselt Kanadas püütakse õpetajaile nende töö eest maksta tasu. Õpetajate tööga pole võrreldav juhuslik kõnede või referaatide pidamine, koosolekuil ja kongressidel resolutsioonide hääletamine, kohalikele võimukandjaile märgukirjade saatmine ja nendega kontakti pidamine. Sellest on täis avalik sõna, kuna aga eesti õpetajate töö toimub varjus. Ometi kannavad õpetajad hoolt selle eest, et oleks, mille eest võidelda: et kogudustel oleks noori, kes oleksid suutelised jälgima eestikeelseid jumalateenistusi ja et organisatsioonidel oleks juhtkonna järeikasvu. Õpetajaile on nende raske töö eest peamiseks tasuks – rahuldustunne ja noorte ning nende vanemate tänu."

Kui võrrelda USA eesti koolide õpetajate seisundit töötasus Rootsi, Saksamaa ja Kanada omadega, siis on USA olukord kõige tagasihoidlikum. Rootsis ja Saksamaal makstakse täienduskoolide õpetajaile antud tundide eest kindlat tasu, mis tuleb riigi toetusest. Kanadas teevad seda koolide ülalpidajad organisatsioonid (\$2.5 tund), USA-s on see üldiselt tasuta, nagu mainib eespool Aleksander J. Leinjärv. Seitsmes koolis aga pole sel alal midagi tehtud. Nii võime öelda, et USA koolide õpetajad on kõige ideelisemad, kes täidavad eestluse nimel ja armastusest eesti laste vastu oma kohustusi. Ükski pole kunagi selle töö eest tasu nõudnud, kuigi selleks võiks olla alus. Tööedu ja rõõm sellest on asendanud tasu.

KOOLIDE ÜLALPIDAJAD

Kes peaksid olema koolide ülalpidajad? Arvan, et kohalikud seltsid, kogudused, kelle juures kool töötab, ja veel laiengi ringkond. Eestluse elujõu edasikandmine ja eestikeelse õpetuse andmine meie noortele peaks haarama oma ainlise ja moraalse toetusega kogu USA eestlaskonda, mitte ainult laste vanemaid. Et mõned koolid on isemajandavad oma õppemaksuga ja üritustega, pole õige. Need peaksid olema seotud mõne lähema seltsiga või kogudusega, kes kannaks nende eest hoolt. Koolide õppemaks võiks püsida, kuid see ei tohiks olla koormavaks perekondadele, kust lapsed kooli tulevad, sest seal on niikuinii kulutusi laste koolitoomisega, mis paljudel kauguse tõttu teeb 50–70 miili või enamgi. Lastevanemate komiteedel

koolide juures on oluline tähtsus nii kooli majanduse toetamises vastavate ürituste korraldamistega, kuid veel enam moraalses abis tihedate ja sõbralike suhete loomisega kodu ja kooli vahel. Ilma kodu toetuseta oleksid täienduskoolide saavutused minimaalsed.

Koolide ülalpidajad kannavad hoolt ka kooliruumide eest. Viimastega ollakse enam-vähem rahul, ainult New York kurdab kitsikuse ja ebamugavuse üle. Erakorterit kasutab veel ainult üks kool. Soovitav oleks ka sellel vastavad ruumid leida, kus lapsed tunneksid end vabamaina.

ÕPPE- JA TÖÖKAVAD

USA Eesti Koolitoimkonna poolt 1951.a. koostatud õppekavad on kadunud käigust. Need olid minimaalkavad ja sinna võisid õpetajad omalt poolt lisada vajalikku juurde. Neid kavu asendavad nüüd Rootsi koolitegelaste, eesotsas inspektor H. Rajamaa, poolt 1964.a. koostatud töökavad, mis avaldatud koguteoses "Eesti täienduskoolide tööpõllult" IV vihus ja on praegu olemas kõikidel koolidel. Näib, et mõnedes osades on need USA koolidele ülejõukäivad. See pole aga segav. Neid võib kasutada iga kool raamkavadena oma õppegruppidele aastase töökava



Eesti Õpetajate Keskühingu esindajaid Põhjamaade Koolikongressil 4.–7.aug. 1970 Stokholmis. Viendas reas vasakult teine Henno Kirikmäe, Leini Mälk ja Udo Juuno.

koostamiseks. Töökava peab olema koostatud igal õpetajal vastavalt oma õppegrupi arenemisele või edasijõudmisele, vastasel korral jääb õpetus lünklikuks ja viljatuks ning toob ebamugavusi nii õpetajaile kui ka õpilasile. On soovitatav, et igal koolil oleks kava ka ühiste ürituste kohta nagu: jõulupuu, Vabariigi aastapäev ja emadepäev. Nende ettevalmistustega aga mitte liialdada, et kooli kiskuda välja asjalikust töödistsipliinist. Täienduskoolide pearõhk peab jääma eesti keele oskuse arendamisele: kõnele, lugemisele, kirjutamisele, kodumaatundmisele ja eesti laulule.

Kodumaatundmise osas – maateadus ja ajalugu – EESTI kogu omas olemuses meie täienduskoolide töökavas lõpeb sellega, kui meie sealt 1944.a. sügisel lahkusime. See on kõik ajalooline tagasisivaade Eesti Vabariigist, tema saavutustest ja mis enne seda. Seda ajajärku tuleb lastele selgitada, et nad saaksid ettekujutuse, millise progressi tegi Eesti oma lühikese iseseisvuse ajaga. Sellel on suur väärtus eestluse vaimu omandamise seisukohast. Aga meil peab olema julgust ka edasiminemiseks, sest vastasel korral tekitame noortes tunde, nagu oleks eesti rahvas surnud. Eesti rahvas elab aga oma kodumaal edasi ja võitleb omas enamuses enda säilitamise ja eesti kultuuri arendamise eest rohkem kui teeme seda meie vabas maailmas. Eesti kultuur ja loov geenius on kodumaal, kuid ta on aheldatud. Kuigi vene kommunistliku vägivalla all, on seal siiski puht rahvuslikul alal progressi ja rahva hinges põleb tung iseseisvusele. Meie ei tohi jääda sellele kaugeks ega võõraks. Seda tuleks käsitleda ja tuua välja kõik rahvuslikud-kultuurilised püüdlused ja saavutused, mis teenivad eesti rahva edasielamist ja vabanemist. Koos sellega aga tuleb käsitleda ka kommunistlikke pahesid ja kurnamissüsteemi, et õppida tundma eesti rahva vaenlast. Raskusi ehk tekitab sel alal asjaolu, et pole sel alal saadaval sobivat materjali, mis kohandatud täienduskoolidele. Selle aineala väärkäsitlemine võib tuua kergesti õpetaja ”roosaks” ristimise.

KOOLITOIMKOND – KOOLIDE KESKUS

Koolitoimkond on praegu reorganiseerimisel jaanuaris toimunud Organisatsioonide Kongressil vastu võetud resolutsiooni alusel. Selle järgi koosneks see 7 liikmest, nendest 2 praegusest Koolitoimkonnast, 2 USA Õpetajate Koondisest, üks kirikute esindaja, üks skautlike organisatsioonide ja üks Eesti Rahvuskomitee esindaja. Ümberorganiseerimise ülesanded on ERK juhatus pannud minule ja see on peagu täidetud. Tahaksin loota, et käesolevad Õpetajate Päevad annavad uuele keskusele ja selle tööle oma toetuse ning leiavad, et see on vajalik meie täienduskoolide töörakenduses koostöö loomise, õppetöö edukuse, samuti õppevahendite kasutamise, õppematerjalide vahetamise, õpperaamatute uuendamise, eriti õppekavade ja muude koolidele vajalike trükiste suhtes. Ka koolide iga-aastane statistika korralda-

mine on tähtis, samuti ka õpetajate nimestiku koostamine, et säilitada koolide kultuurajaloolised materjalid, mis kõnelevad kord sellest, kuidas kanti eesti elu võõrsil edasi. Ümberkujundatud Keskus tahab olla tihedas koostöös Eesti Rahvuskomitee juhatusega, kellelt ta saab oma tulud, ja teiste maade samasihiliste keskustega. Ka tahab ta olla nõuandjaks ja abistajaks õpetajatele nende töö kergendamiseks vastavate kursuste või päevade korraldamisega, loengute paljundamisega ja muuga. Suurt abi oma tööle loodab Keskus USA Õpetajate Koondise juhatuselt, kelle ümber on koondunud enamik meie täienduskoolide õpetajaid.

KOKKUVÕTTEKS

Täienduskoolid, nendes tingimustes, nagu eespool mainitud, sellele lisaks veel laste laialipaisatus, äärmised kaugused ning hulk muid probleeme, on andnud enam kui 20 aasta jooksul sealt läbi käinud noortele väärtusliku rahvusliku õpetuse. Lisaks sellele on nad liitnud need noored sõprusringi, mis püsib edaspidises koostöös. Sellepärast peavad püsima meie täienduskoolid ja tuleb kõigiti hoolitseda nende heaolu eest, et nendest käiks läbi võimalikult palju eesti noori. Kui unustame täna oma noored, siis pole meil enam homme välisvõitluse teostajaid EESTI vabaduse nimel. Selleks kõik koostööle!

Gaston O. Randvee

Andmed eesti täienduskoolide kohta USA-s 1968./69. õppeaastal:

Täienduskooli nimi	Õppegrupid	Õppepäevi	Töökavad	Ülalpidaja	Õppe-maks	Õpetaja tasu
Albany-Schenectady Tk.	3	28	Osal.	Selts	—	—
Baltimore E.K.	4-6	27	ja	” osal.	\$25	Sõit + kingitus
Buffalo E. Tk.	4	15	ja	Lastev.	ja	Kingitus
Chicago E. Tk.	3	18	ja	”	\$20	Tasu
Clevelandi E. Tk.	3	18	ja	Selts	—	—
Hartfordi E. Tk.	5	20	Osal.	S + Kog.	—	Sõit + kingitus
Lakewoodi E.Ü. Tk.	6	20	—	Selts	ja	—
Long Islandi E. Tk.	3	18	ja	”	\$15	—
Los Angelese E. Tk.	7	15	ja	L-van.	\$10	Sõit
Minneapolis E. Rahv. k.	3	18	ja	”	—	”
N.Y. E H S Tk.	7	18	ja	Selts	\$13-15	”
Portlandi E. Tk.	5	32	ja	L-van.	ja	—
Põhja Ill. E. Tk.	2	19	ja	Selts	—	Kingitus
San Francisco E. Tk.	5	19	ja	Iscs.	—	Kingitus
Scabrooki E. Lut. kir. k.	—	30	—	Kog.	—	—
Seattle E.Ü. Tk.	2	28	Osal.	Kool	\$10	—
Wilmingtoni E. Tk.	3	20	ja	—	—	Kingitus

Täienduskooli nimi	Asut. aeg	Õpetajad				Õpilased						Lasteaed	Skandid	Gaidid
		M	N	K	Kutse	P	T	K	Noorim	Vanim	Kaugeim õpilane			
Albany-Schenectady Tk.	1960	—	4	4	—	2	10	12	4	12	35	—	2	6
Baltimore E. Kool	1955	3	6	9	3	16	21	37	5	17	45	—	8	9
Buffalo E. Tk.	1962	1	3	4	—	17	18	35	5	17	32	—	9	9
Chicago E. Tk.	1967	1	5	6	3	9	14	23	3	13	25	ja	4	3
Clevelandi E. Tk.	1951	—	2	2	1	3	5	8	6	13	25	—	1	3
Hartfordi E. Tk.	1953	2	5	7	2	11	11	22	4	13	70	ja	5	8
Lakewoodi E. Ü. Tk.	1949	1	6	7	3	26	15	41	4	14	40	ja	18	14
Long Islandi E. Tk.	1952	1	2	3	—	20	10	30	5	14	35	ja	8	4
Los Angelese E. Tk.	1950	5	5	10	1	24	21	45	6	15	40	ja	19	10
Minneapolis E. Rahv. k.	1951	—	1	1	1	3	4	7	5	11	—	—	—	—
N.Y. E H S Tk.	1950	3	10	13	7	39	51	90	3	14	65	ja	22	23
Portlandi E.S. Tk.	1963	3	4	7	1	13	14	27	4	15	30	ja	6	5
Põhja Ill. E. Tk.	1952	—	3	3	1	4	4	8	6	10	24	—	—	—
San Francisco E. Tk.	1964	3	6	9	2	14	16	30	4	17	45	—	—	—
Seabrooki E. Lut. kir. k.	1949	1	2	3	3	2	6	8	7	14	4	—	2	2
Seattle E. Üh. Tk.	1967	1	2	3	—	4	9	13	7	10	20	—	1	2
Wilmingtoni E. Tk.	1963	2	3	5	1	7	7	14	5	12	12	ja	4	2
Kokku:		27	69	96	29	214	236	450				8	109	98

Koostanud Gaston O. Randvee

ÕPPEMATERJALIDE JA ETTEKANNETE VAHETAMINE KOOLIDE VAHEL

Eesti koolide töö edutamiseks, mitmekülgsemaks tegemiseks ja õpetajatele töökava ettevalmistuste kergendamiseks on vajalik, et eesti koolid ja õpetajad oleksid tihedamas kontaktis ja vahetaksid regulaarselt õppe- kui ka muid kooliga ühenduses olevaid materjale.

Külastades New Yorki Eesti Koolis paistis silma, et harilikkude õpperaamatute kõrval enamik õpetajatest kasutas enda poolt koostatud lehekesi, mis olid mõeldud õppekava täiendamiseks. Kõneldes teiste koolide õpetajatega selgus, et sama meetodit kasutavad edukalt paljud meie pagulaskoolide õpetajad.

Kuna meie õpetajaskond on väga erineva kutselise tagapõhjaga, siis on ka nende töövõtted tihti erinevad. Sellepärast on vajalik, et algajad õpetajad saaksid näpunäiteid ja juhtnõore pedagoogilise haridusega õpetajatelt. Kuid ka isehakanud õpetajad on olukordade sunnil avastanud ja leiutanud ise originaalseid vahendeid, kuidas edutada õppetööd vastavalt meie pagulaskoolide võimalustele. Kõik need ideed, mõtted ja võtted väärivad paberilepanekut ja levitamist eesti koolide võrgus.

Millise õppematerjali vahetamine tuleks kõne alla? Minu arvates suurem osa kõigist õppematerjalidest, mida õpetajad on ise koostanud, tuleks kasutamiseks saata laiali kõikidele eesti koolidele. Siia kategooriasse kuuluvad õppekavva puutuvad ülesanded, testid (kas käsitsi või masinal kirjutatud), kontuur-kaardid, mäng-ülesanded. Peale selle tuleks vahetuseks vastastikku saata jõulu- ja muid näidendeid, kuna oleme kõik teadlikud, kui piiratud meil on eestipärane laste lavamaterjal. Samuti igasugused Vabaduspäeva ja Emadepäeva tähistamiseks koostatud omaloomingud või olemasolevatest trükitud allikatest leitud sündmust jäädvustavad tekstid või laulud oleksid tervitatav materjal koolide vahel laialisaatmiseks ja õpetajate töökoormuse vähendamiseks. Minu arvates pole õppematerjalide laialisaatmiseks vajalik luua mingit erikomisjoni. Koolidel ja õpetajatel on kindlasti võimalik kasutada mingisugust paljundusmasinat, et paljundada soovitud materjali. Eesti kalendris on kõikide eesti koolide aadressid. Iga kool peaks tundma oma kohustusena, et ta ise saadab laiali teistele koolidele kõne alla tulevad materjalid. On ju meie kõikide ühine huvi, et eesti koolid püsiksid ja muutuksid oma õppetööl järjest paremaks.

Allan Pensa

ÖÖKULLI–KOOL

Öökulli-kool on eksperimentaalkool, mis tekkis soovist ja vajadusest alternatiivi järele. See on orgaanilise kasvu tulemus, olles kujunenud oma algaasis kui laste eneste otseste vajaduste tagajärg. 8-aastane Kalle alustas kellaklubiga, mis andis temale ja ta otsestele sõpradele võimaluse teha seda, "mis on huvitav": anda välja oma ajakirja, kirjutada eesmärgiga, olla toimetus ja talitus.

Inimene kasvab aga endast üle. Vajadused suurenesid, tahtmisele teha lisandus tahtmine teada; uurida seda, mis põnev, ilma range distsipliini piiravate köidikuteta.

Õpetada võib ja küllap peabki, tuleb vähemasti suunata, aga õppimine ise tuleb seestpoolt. Maja võib proovida küll müüa, ilma ostjapoolse nõusolekuta jääb tehing aga sooritamata. "Päikesepuu, kuhu sa kasvad?" "Kas ma kasvan kui puu?" Öökulli-kooli eesmärgiks pole mitte niivõrd teadmiste jagamine kui isiklikku arengut soodustav ja laste loomulikku uudishimu rakendav tegevus eesti keeles.

Konventsionaalne kool on täiskasvanute mõttemaailma peegeldus. Inimkonna arengulugu tuleb anda edasi kontsentreeritult lühikese aja jooksul: igaüks meist ei saa ise läbi elada inimkonna ajalugu, see tuleb "läbi võtta". Ometigi "kasvan ma kui puu", igaüks saab iseendaks, kasvab ise, ilma täiskasvanuna sellest teadlik olemata. Teadasaamine tuleb tavaliselt tagantjärele. Nii on ka "grammatika ülesandeks neid reegleid avastada ja sõnastada, mida keelt emakeelena kõnelev isik ebateadlikult kasutab" (Ilse Lehist).

Öökulli-koolis pole rõhuasetus grammatika õppimisel, vaid keele heal valdamisel ja julgel eneseväljendusel. Võib-olla kunagi, palju hiljem, tuleb lisana avastusrõõm, et osatakse kasutada viisiütlevat käänat. Põhimõtteks on eesti keele aktiivne kasutamine. "Õppevahendeiks" on aga suunatud isetegevus ja mäng. Kaval-Antsu ja Vanapagana vägikaikalugu pole enam kauge veider lugu, vaid muutub tunnetavaks kaikaga oma jalgade kohal, oma käte-jalgade pinge kaudu. Ja suure vurri nõõride



Eesti Õpetajate Päevast osavõtjad II Laulupeo ajal Stokholmis 1954.a.

tõmbamine tähendab elamist, mängu, mitte aga suure-kooli vanglalõhnalist atmosfääri pinkiderea ja sunnitud vaikusega, kus ainuke võimalus elamiseks on vahetund.

Kodumaa-tundmine võib piirduda kunagise valdusliku jaotuse päheõppimisega, aga paremad eeldused selleks peaks andma oma näppudega plastmassist kaardi tegemine. Iga laht ja kõrgustik on sõrmedega kombatud ja määratud. Isa-ema sünnipaika tähistav kivike kaardil tähendab mitte üksi jutlemist oma vanematega, vaid muutis kogu perekonnaloos konkreetsemaks.

Mahla ja küpsiste ajal kuulatakse juttu. Vanataat lükkas taevalae, mida pikk mees käega ulatas silitama, alles siis kõrgemale, kui rätsep sellest kuueriide löikamisega tegi päikese. Selle jutu peale ollakse nõus rääkima maailma tekkeloost või kirjutama oma versiooni linnust, kes munes suure muna. Endapoolse jutu ilmumine ühistööna tekkinud raamatukeses annab kübemekese otsest heameelt, ükskõik, kas seda osatakse nimetada tegemisrõõmuks või saavutamisuhkuseks – see polegi tähtis. Igal juhul on kirjutamine toimunud seestpoolt ja pole olnud pool-mehaaniline etteütelse paberilepanek.



Hõimutervituse toomas II Eesti Laulupeo ja Eesti Õpetajate Päeva puhul 1954.a. Paremtalt A. Salmela ja pr. Salmela Helsingist, M. Raud ja H. Rajamaa Stokholmi Eesti Majas.

Viieliikmelisest kellaklubist on nelja aasta jooksul kasvanud üle kahekümne suunatud isetegevuslasega eksperimentaalkool. See konventsionaalsele haridussüsteemile alternatiive otsiv erakool tegutseb praegu kolmes grupis 6-13-aastaste lastega. Laste omaalgatuslikust üritusest on Valli Naelapea eestvedamise, juhtimise ja suunamise kaudu kujunenud välja meile täiesti uusi hariduslikke meetodeid kasutav õppeasutus.

Oma kaasabi on andnud aastate jooksul mitmed noored kutselised õpetajad, kusjuures tuleb eriti mainida innukalt ja pidevalt kaasategevat Mall Peek-Kirkby't. Kasutamist on leidnud külalisõpetajate põhimõtte. Mõnekordne esinemine pole mitte ainult värske ja vaheldusttoov, vaid on hõlbustanud ka külalise tegevust. Pikaajalist tasuta enesepühendust võib oodata siiski vaid fanaatikutelt.

Kord nädalas toimuv kahepooletunnine pidev eritundideta kooliaeg algab raamatute vahetusega. Kooli raamatukogu on meie oludes rikkalik. See koosneb Valli Naelapea tekstiga varustatud võõrkeelsete raamatute "ületrükkidest" noorematele lastele. Vanematele lastele on aastate jooksul kogutud valimik Eestis ilmunud tõlkeid väliskirjandusest ja hoolikalt valitud algupärasteist. Iga laps saab uue raamatu nädala või – harvemal juhul – paari jooksul. Kõik laste omavahelised jutuajamised toimuvad eesti keeles.

Lauluvara tekkimine algas pooleldi laste ühistööna loodud kellaklubi laulu valmimisega. Pidevalt on kasutatud Torontos Heljo Liitoja juhtimisel koostatud lastelaulude heliplaatide materjale. Aegapidi on kujunenud aga põhilauluvaraks Montreali noortegrupi "Vikerlased" repertuaar, mida samuti külalisõpetajad kitarri saatel on laulnud laste keskel.

Öökulli-kooli läbiviija Valli Naelapea on oma nelja lapse kõrvalt pühendanud ennast täisajaliselt süstemaatilisele pedagoogilisele uurimistöele. See toimub integreeritud suhtumise kaudu, haarates kasvamise ja kasvatamise eriaspekte psühholoogiast sotsioloogiani. Probleemiks jääb: kuidas hoida hinged elavad? Motiiviks oma tegevusele annab ta kolmekordse võtme: "Olen ema, olen eestlane, olen inimene."

Torontos, jaanuaris 1971

Arvo Naelapea

KAKSKÜMMEND AASTAT EESTI TÄIENDUSKOOLI ADELAIDE'is

Kakskümmend aastat tagasi hakkas keeleteadlane Õie Haas Adelaide'is eesti lastele õpetama eesti keelt ja vaevalt aimas ta siis, et ta algatas midagi, mis jääb püsima aastakümneiks, sest sellest algatusest tekkis Adelaide'i Eesti Täienduskool. Vaevalt ta selle üle muretseski, sest kindel oli vaid see, et niikaua kui püsib võõrsil eestikeelne kodu, on vaja ka eestikeelset õpetust.

Möödunud kahekümne aasta jooksul on saanud täienduskoolist õpetust 172 eesti noort. Kooli õpilaskond on kõikunud keskmiselt alati kahekümne ja kolmekümne vahel, ehkki arv tõusis üle neljakümne 1960. aastal, mida võib lugeda meie täienduskooli haripunktiks.

32 isikut on lõõnud õpetajatena kaasa, neist on olnud umbes 50 % kutselised õpetajad, kuna ülejäänud on olnud kas lastevanemad või täienduskooli lõpetanud isikud.

Õppetöö toimus algul gruppides, arengu ja eesti keele oskuse järgi, nüüd on see muutunud aga rohkem korrapäraseks ja õppetöö toimub kindla õppekava kohaselt,



Adelaide'i Eesti Täienduskooli õpilased ja õpetajad jaanuaris 1970. Pildilt puudub 2 õpilast. Keskel koolijuhataja Valdek Kangur.

ehkki vahest võib õppeainete tase vastavalt varieeruda edasijõudmise järgi. Täienduskool on jagatud põhiliselt viieks klassiks, kusjuures kõik klassid õpivad eesti keelt, usuõpetust ja laulmist. Esimeses ja teises klassis õpetatakse veel ka kodulugu. Kolmandas klassis asendub kodulugu eesti maateadusega, neljandas ja viiendas klassis lisandub ka veel eesti ajalugu.

Kooli-aasta pikkus on keskmiselt 24 õppepäeva, käies koos igal teisel laupäeva hommikul ja koolipäeva pikkus 3 1/2 tundi. Õpilastele antakse hulgaliselt kodutööd, mis samuti nõuab tõhusat vanemate kodust abi.

Aastate jooksul on nii õpilaskond kui ka õppemeetodid täielikult muutunud, sest üha rohkem ja rohkem ilmneb kohaliku kooli ja keele mõju. Kuid üldiselt võib olukordi arvestades jääda tulemustega rahule. Seda võib näha näiteks sellestki, et koolist lahkunud noored on olnud võimelised mängima kaasa pikemates näidendites jne.

Algaastatel kannatas täienduskool nii ruumide puuduse kui ka õpikute vähesuse all. Ruumidena kasutati pimedat keldrit, kirikusaali ja see probleem lahenes alles siis, kui Adelaide'i eestlased ostsid oma maja. Koolil puuduvad küll ka hetkelgi omad ruumid, kuid selle eest on vahest kooli käsutuses kogu Eesti Maja.

Õpikuid on ilmunud aastate jooksul ikka rohkem ja rohkem, seda nii kohaliku Adelaide'i Eesti Seltsi kui ka Austraalia Eesti Seltside Liidu ainelisel toetusel ja hetkel on olukord selles osas päris rahuldav.

Täienduskoolil on olnud alati ja on praegugi täita tähtis osa kohaliku eestlaskonna ühisürituste kava täitmisel. Nii lasub näiteks kavaline osa emadepäeval ja laste jõulupuul pea-aegu täielikult täienduskooli õpilaste õlgadel, samuti lüüakse kaasa ka kõikidel rahvuslikel tähtpäevadel ja üritustel.

Kohalikele eesti lastele on muutunud endastmõistetavaks, et Eesti Täienduskoolis peab käima ja tuleb käia, ehkki vahest lastevanemad ise sellest vajadusest ei näi aru saavat.

Adelaide'i Eesti Täienduskool on aidanud palju kaasa kohalike eesti noorte kokkukuuluvus-tundele, nende rahvuslikule meelestusele ning iseteadvusele. See-pärast peame vaid lootma, et me näeksime seda täienduskooli töötamas edasi veel aastakümneid, samuti et jätkuks ikka veel eesti noori seal õppimiseks. Kool on ju selleks, et eesti noored saaksid seal rahvusliku kasvatus- ja ettevalmistuse eesti keeles ja eesti meeles selleks ajaks, mil me oma kodumaad jällegi võime nimetada vabaks.

”BÜLLETÄÄNI” VEERUD JUTUSTAVAD . . .

11. juunil k.a. saab Eesti Õpetajate Keskühing 20-aastaseks. Ka Eesti Õpetajate Keskühingu häälekandja ”Bülletään” numbrite arv on jõudnud 20-ni. Selle ümmarguse tähtpäeva puhul on ehk põhjust heita pilku ”Bülletääni” veergudele, et saada veidi aimu küsimustest, mis on leidnud seal käsitlemist.

”Bülletääni” 1. number ilmus 1952.a. algul ja sellest on E.Õ.K. arhiivis ainult üks eksemplar. Selle saatesõnas ütleb H. Rajamaa m.s. järgmist: ”Nüüd on aastaid kestnud eeltööde järele valminud Eesti Õpetajate Keskühing ja sellesse on kutsutud kohapealsete õpetajate koondiste kaudu või kirjavahetajate liikmetena kõik eesti õpetajad üle maailma. Tööd ja ülesanded jätkub kõigile. Sellise ühinemise kaudu õnnestus meil seada jalule kontakt rahvusvaheliste õpetajate keskorganisatsioonidega, mis oli katkenud vahepeal aastaid. Nüüdsest peale saame olla jälle pidevalt kontaktis kõigi küsimustega, mis on päevakorral rahvusvaheliste õpetajate keskorganite foorumil. Täieõigusliku liikmena me saame kaasa rääkida ka sellel foorumil olevate küsimuste arutlusel ja otsuste tegemisel. Juba see positsioon kohustab meid maksimaalsele koondumisele oma koondiste ja nende kaudu keskühingu ümber. Meievaheliseks sidemepidajaks, nii koondiste-ühingute kui ka üksikliikmete vahel, on määratud ”Bülletään”, esialgu kaks numbrit aastas.”

”Bülletääni” nr. 2–1952 kirjutab V. Leinveer: ”Asudes Kanadasse pole mul olnud võimalusi isiklikult jälgida siinset õppetööd. Olen püüdnud sellest aru saada õpilaste juttude ja tööviiside järgi ning jälgides õpilasi väljaspool kooli.

Esimene pealiskaudne mulje on siin veelgi tumedam. Siinse algkooli tase näib olevat

õige algastmel – või on see kaugelt ajast ette jõudnud. Koolis tehakse niipalju tööd, kui seda kasin õppetund võimaldab. Nõrga distsipliini tõttu ei saa tulemustega keegi kiidelda. Iseseisvalt ei suuda siinsed õpilased tööd teha ja kodus ei tehta ka mitte midagi. Vanematega ei ole kontakt eriti tugev.

Mis siin aga masendava mulje jätab, on sinne õpilaste välimus. Ei ole ma ka kusagil enne juhtunud nii räpaselt ja lohakalt riietatud lapsi nägema. Seda on võõral raske ette kujutada, sest sinne elustandard on ju üsna kõrge. Ainult pühapäeviti kirikusse minnes näivad nad hästi riides olevat ja on siis vist ka pestud.

Vabal ajal ei ole õpilastel erilisi huve. Sport noorte hulgas ei ole siin levinenud. Harrastatakse indiaanlaste mängu. Ei ole haruldus näha indiaanlasteks riietatud poisikesi, kes püüdnud tänavalt kinni mõne lapse ja sidunud viimase, tropp suus, puu külge kinni. Seejärele toimub ”vangi” ümber ehtne indiaanlaste sõjamäng. Täiskasvanud ennast vahele ei sega. Olen isiklikult kord ühe nutva lapse puu küljest vabastanud. Vaba aeg istutakse kinodes, kus vaadatakse filme, milliseid meil Eestis oleks noorsoole keelatuiks peetud. Ühe piletiga võib vaadata mitu seansi järjest ja seda ka noored kasutavad. Lugemiseks on siin saadaval väga odava hinna eest igasuguseid pildiseeriaid. Õpetajad on need kõlbmatuiks tunnistanud, kuid ega seepärast keegi neid lugemata ei jäta!

Nii on õpetajate hääl jäänud hüüdjaks hääleks kõrbes. Hiljuti soovitas üks õpetaja, et antagu neid pildiseeriaid piiramatult noorte kätte ja pakutagu neid igal võimalikul juhusel, et siis nad tülgastuvad neist. Seni ei ole ka see meetod veel tagajärgi andnud ja noored jäävad isegi autoteedel seisma ja pilte vaatama.

Ei ole siin maal kombeks, et õpilane

annaks vanemale inimesele võimaluse ees sisse astuda, avaks ukse või pakuks istet. Bussides okupeerivad just noored kõik istekohad ja siis käratsetakse nii, kuis kellelgi Jumal kõri loonud. Tänaval peavad vanemad inimesed hoollega vaatama, et neid seal mitte pikali ei joosta või rattaga otsa ei sõideta, sest siin maal sõidetakse kõnniteedel jalgrattaga.

Loodetavasti piisab neist näidetest, millisest ümbrusest ja millisest koolist saabuvad õpilased siin täienduskooli. Ma ei kadesta neid õpetajaid, kes peavad siin õppetööd tegema. Kui siin ei ole suudetud täienduskooli väliste töötingimuste eest hoolitseda, siis tehku mu ametikaaslasel ise järeldused, milliste "hiilgavate" tulemustega siin töötatakse. Seni ei ole mul õnneks veel vaja olnud eriti palju täienduskoolis kaasa teha. Olen vaid mõne tunnikese andnud. Õnneks on siiski peale pikkade juttude ja mõnede inimeste vihaleajamise saadud asja vastu huvi äratada ja seltside juhatused võtavad juba sõna oma koosolekutel. Loodetavasti saadakse ka siin pikapeale midagi ära teha. Võtab kindlasti aega, enne kui suudaksin sellise kooliga harjuda, või ehk suudab kool minuga harjuda."

Juba 1952.a. lõpul astusid eesti õpetajate organisatsioonide juhtivad tegelased ühendusse meie õpetajatega kodumaal. Sama aasta oktoobri lõpul esines H. Rajamaa lühiettekandega "Ameerika Hääle" Müncheni saatja kaudu ja sama aasta novembris alustas Eesti Algkooliõpetajate Ühingu esimees Olev Olesk oma ettekannet kodumaale järgmise lõiguga: "Loomulikult pole kõik eesti algkooliõpetajad rakendunud siin tööle kooli alal. Aga on eesti õpetajaid tööl eesti täienduskoolides, Stokholmi Eesti Algkoolis ja on neidki, kes töötavad rootsi algkoolides.

Täienduskool on eesti rahvuslik kool, kus toimub eesti noorte rahvuslik kasvatus ja rahvuslike ainete õpetamine olukorrast tingituna võrdlemisi piiratud ulatuses: eesmärgiks on kasvatada eesti noori teadlikeks

eeslasiks ja ära hoida nende ümberahvustumist. Õpilastel on teada kodumaa praegune raske olukord juba vanemate kaudu, koolil tarvitseb seda ainult kinnitada."

Kutsekooliõpetajate Ühingu esimees Eerik Saare lõpetas oma ettekande järgmistele sõnadega: "Ateena kultuuri helkiv valgus on nii tugev, et see veel aastatuhandete järel heidab kiiri Spartale ning tõstab esile ajaloo pimedusest katse kommunistliku ühikonna rajamisest. Ainult tänu Ateena olemasolule oleme saanud informatsiooni Spartast, selle ühiskondlikust korrast ja kasvatussüsteemist. Ilma Ateena olemasoluta oleks Sparta kadunud jäljetult.

Teie olete Ateena tõrviku sümbolised kandjad! Valvake, hoidke ja rikastage seda tuld, et tulevased põlved ka veel aastatuhandete järele saaksid informatsiooni nendest sündmustest, mis toimuvad praegu Eestis ja teistes rauedesriidetagustes maades."

"Bülletäänis" nr. 3–1953 kirjutab Heino Brüller (Malmö, Rootsi) m.s. järgmist: "Igale meist on selge, et meie tähtsaim ülesanne paguluses on võitlus kodumaa vabastamiseks. Kes teeks aga selgeks **igale** meist, et tähtsuselt ei jää palju maha see võitlus, mida peavad eesti emad ja isad, nende kõrval ka eesti õpetajad ja noortejuhid noorte kasvatamisel eestlasteks. Mida hakkaksime peale oma vabanenud kodumaaga, kui järeltulev põlv kasvaks – kodumaal sunniviisil, võõrsil vabatahtlikult – võõraks sellele? Kui oleme tõesti sellest tugevast tammisest tõust, nagu ütleb täienduskoolide koguteos, siis peaks meil ometi õnnestuma virgutada passiivseks jäänud eestlasi ja äratada juba unne heitnud, et **ühiselt** jätkata rahvuslikku võitlust kodumaa vabanemiseni. Millal see aeg saabub, meie ei tea seda. Küll aga teame, et iga uus jumalapäev kannab meid sellele lähemale."

"Bülletäänis" nr. 9–1960 annab Joh. Pedak huvitava ülevaate WCOTP kongressist Washingtonis (25.7.–12.8.1959) ja Eesti Õpetajate Keskühingu esindajate osavõttust

ning lõpetab oma ülevaate: "Resolutsiooni-
de puhul oli kohati palju sõnavõtte, eriti
Ida-Saksamaalt põgenenud õpetajate probleemi
üleskerkimisel. Toodi elavalt esile kirjeldusi
oludest Nõukogude-Vene poolt okupeeritud
aladelt ning mõisteti täielikult hukka raudse
eesriide taga valitsev süsteem ja õpetajaile
kui ka noorusele avaldatav surve kommunistliku
partei ja selle organite poolt."

Teiste hulgas äratas erilist tähelepanu Eesti
esindaja E. Saare sõnavõtt, kes ütles: "Prantsuse
riigimees Aristide Briand ütelnud kord – **on suurim
kuritegu külvata vihavaenu noorte inimeste
südametesse**. Kuid kommunistliku partei
resolutsioonis, mida Nõukogude Liidu poliitbüroo
keskkomitee käsib ja nõuab õpetajail teha –
õpetada noorust võitlema Lääne okupatsioonijõudude
ja Adenaueri "kliki" vastu – seega: külvata
vihavaenu Saksa nooruse südameisse Saksa-
maal Nõukogude-Vene okupatsioonitsoonis. Ma
palun kongressi kvalifitseerida need eesmärgid
kuritegelikeks, nagu need on väljendatud ka
meie erikomiteede istungeil, ja kinnitada seda,
andes oma täieliku toetuse Saksa esindajate
poolt esitatud resolutsioonile." Sõnavõtt kiideti
heaks aplausiga.

Kongress lõppes Farewell Banquetiga
esinduslikus Mayflower hotelli ballisaalis. Sel
puhul oli avar ja arhitektooniliselt kaunis
ballisaal dekoreeritud palmidega ning kongressist
osavõtvate liikmesriikide lippudega. Nende
hulgas lehvits rõõmsalt ka Eesti sini-
must-valge trikoloor."

"Bülletäänis" nr. 15, –1966 kirjutab noortejuht
Ilmar Pleer (USA) kodu mõjust eestluse
väljelemisel: "Kodu on primaarse tähtsusega,
kodu on suur vaimne väärtus. Kodu on kohaks,
kus meie lapsed saavad oma vaimutugevuse:
annab lapsele keele, kauni emakeele, mis jääb
talle elulõpuni. Sellega on kodu meie eestluse
hälliks, kantsiks ja varasalveks, sealt loodame
pealekasvu praegusele generatsioonile."

Kodu tähtsaimaks ülesandeks võõrsil on

emakeele õpetamine ja säilitamine. Tuleb
hoiduda mitme keele rääkimisest segamini ja
koduses keskustelusalati kasutada **emakeelt**.
Kui laps on saanud tugeva emakeele aluse,
siis säilib see igavesti. Kui aga lapse koduseks
algkeeleks on mitme keele segu, siis läheb
laps hiljem paratamatult üle keelele, milles
tal kergem ennast väljendada.

Läbikäimine teiste eesti noortega perekondades,
täienduskoolides ja noortorganisatsioonides
aitab veelgi süvendada noore enesetunnet, et ta
on eestlane ja et peale tema on veel rohkesti
teisi, kes jagavad temaga samu ideid ja mõtteid."

"Bülletäänis" nr. 16, 1967 on Meinhard Meiusi
pannud Lõuna-Risti all (Sydney) paberile: "**Eesti
keel on saanud omamoodi maailmakeeleks**, kuna
selle kõnelejaid leidub kõigis maailma-nurkades.
See soodustab isiklike kontaktide loomist
kõigil mail, kui seda vajame ühel või teisel
juhul.

Statistilised andmed näitavad, et eestlaste
hariduslik tase on ümbrusest kõrgem, kuna
eestlasest õpilaste % kesk- ja kõrgemais
koolides on suurem üldisest keskmisest. See-
tõttu satub ka eestlasi üha rohkem **juhtivale**
kohtadele ning saavad nii selliselt olla oma
rahvuskasulaseks enam abiks.

Lõpuks – mitte vähemtähtsana – peame
pidama silmas ikka seda, et meie ideaal kord
täitub ja Eesti jälle vabaneb. Siis võidakse
seista sügava pettumuse ees: isade maa kutsub
oma võõrsilolevaid tütreid ja poegi, kuid need
ei saa seda vastu võtta, sest puudub see, mis
neid ühendab – eesti keel.

Eesti kodul tuleb jääda selleks, mis ta on –
emakeelt kõnelevaks EESTI koduks, kes saadab
oma lapsi eesti kooli ja laseb-lubab neil võtta
osa noorte organisatsioonidest. Ka ei tee
asukohamaade võimud erilisi takistusi meie
rahvuslikule kasvatusel, nagu seda tehakse
kodumaal. Kuna elame enamikus demokraatlikel
mail, siis jätta kasutamata need võimalused –
oleks patt meie noorte, meie kodumaa ja
inimsuse vastu."

Kristjan Meikop

VARIA

Lisaks Eesti Õpetajate Keskühingu "Bülletäänis" nr. 18–1969 avaldatud ülevaatele esitame veel USA osas andmed ühe kooli kohta, mis siis olid ankeedikooastajale teadmata.

2. Poole arvu õppepäevadega koolid. Wilmingtoni Eesti Kool.

Asub erakorteris. Asutatud septembris 1964. Juhataja: Hildegard Rink, 1428 Oak Hill, Dr., Wilmington, Del., 19805. Ülalpidaja: lastevanemad. Õppemaksu ei ole, toetused puuduvad. Koolimööbel ja õppevahendid jätavad mõndagi soovida. Õpetajaid on 5 (2 m., 3 n.), neist eesti kutsega 1 (koolijuhataja, omab keskkooli eesti k. õpetaja kutset). Õpetajad töötavad tasuta.

Õpilasi on 13 (6 p., 7 t.), 6 kuni 15 a. vanuseni, kaugeim neist 12 miili koolist. Õpilased jagunevad 3-me gruppi: I grupp 4, II – 4 ja III 5 õpilasega. Kooli juures töötab lasteaed 3 lapsega. Kool töötab igal teisel laupäeval kella 10 h. kuni kella 1 p.l., kooliaastas 22 õppepäeva, 60 õppetundi.

Õpetatakse eesti keele grammatikat, kirjandust, Eesti maateadust ja ajalugu ning laulmist. Õpperaamatuina kasutatakse: H. Jänese "Meie emakeel" I, A. Laan "Emakeele õpik", "Meie kodumaa" ja mitmesuguseid lasteraamatuid lugemiseks. Ent kool saab kasutada ka: "Meie Maa" I–IV, "Eesti lüürika" I–II, "Kalevipoeg", "Kiri-Kool" jt. "Eesti täienduskoollide tööpõllult" I–IV puuduvad.

*

Samas "Bülletääni" numbris oli Hartfordi Eesti Kooli ruumide kohta märgitud "asub EELK Connecticuti koguduse ruumides". Connecticuti Eesti Seltsi juhataste teate kohaselt on see ekslik, vaid selle asemel peab seisma: "asub ameerika koguduselt üüritud ruumides".

*

8.apr. m.a. toimus Torontos õpetajate suurem kokkutulek ja 18. ja 19.apr. New Yorgis õpetajatepäev. Mõlemad kokkutulekud õnnestusid suurepäraselt nii osavõtjate arvu kui ka ettekannete sisukuse poolest. Torontos ja New Yorgis peetud ettekannete kokkuvõtted on avaldatud "Bülletääni" käesolevas numbris. Ruumipuuduse tõttu ei olnud kahjuks võimalik avaldada läbirääkimistel esitatud seisukohti ja ettepanekuid.

*

27.–30.juulini m.a. toimus Lausanne'is Rahvusvaheline Gümnaasiumiõpetajate Liidu (FIPESO) kongress, millest Eesti Gümnaasiumiõpetajate Ühingu esindajana osa võttis adjunkt W. Muld Stokholmist.

Nimetatud kongressil arutleti teemat "Gümnaasiumide demokratiseerimine", mis on muutunud viimaseil aastail kõikjal väga aktuaalseks. Pärast ettekandeid ja läbirääkimisi kiitis kongress heaks pika resolutsiooni, millest avaldame allpool olulisemad osad. Kongress leidis, et demokratiseerimine toob endaga kaasa sügavaid muudatusi gümnaasiumide senises sisemises ehituses, tööviisides, sisus ja eesmärgis, aga seda kõike tuleb kohandada õpilaste vajadustele, ootustele ja võimeile, nende vanuse astmeile vastavalt. Õpetajad mängivad selles arengus oma väljaõppe ja kutsekogemuste tõttu otsustavat rolli. See areng nõuab õpetajailt, lastevanemailt ja õpilastelt vastavat osavõttu koollitegevuses: iga rühm peab võtma oma õlgadele oma osa gümnaasiumi ülesandest, vormist ja eesmärgist ning hoolitsema selle eest, et see õppeasutus funktsioneeriks laitmatult.

Kongress oli kindlalt veendunud, et kooli demokratiseerimine algab kooliklassis iga üksiku õpetaja ja tema õpilaste omavahelises vahekorras.

Oma resolutsioonis vaatles kongress eraldi õpilaste, õpetajate, lastevanemate ja kooli osa üldises omavahelises koostöös.

ÕPILASTE kohta on märgitud m.s. rõhutatult, et vastutuse aste, mis on määratud õpilastele, peab vastama õpilaste vanusele ja kogemustele. Vastutus peab laienema kooli-aja kestel. Õpilaste vastutustunnet tuleb arendada koostöös teiste asjaosalistega ja nad peavad harjuma arvestama ka teisi. Õpilaste seisukohti ja arvamusi, mis puutuvad nendesse, tuleb õpetajail, koolijuhatusel ja ametivõimudel hoolikalt kaaluda.

ÕPETAJAIL peab olema vabadus täita oma koolitöökohustusi, ilma et neil tarvitseks karta ühiskonna poliitiliste või teiste gruppide survet.

LASTEVANEMAIL peab olema täielik õigus olla teadlik kõigest valikuvõimalustist, mis eksisteerivad koolis. Koostöös koolijuhatusega ja õpetajatega peab lapsevanem saama teadlikumaks oma lapse kalduvustest ja võimetest, et ei tekiks väärarvamusi ja lootusi.

KOOLI kohta on rõhutatud resolutsioonis, et kogu haridussüsteem ja kõik koolid üksikult peavad olema kaitstud ühiskonna poliitiliste ja teiste rühmituste vastu. Vastasel korral ei saa kool täita oma normaalseid ülesandeid.

Demokraatia koolis ei ole mitte eesmärk iseendas, vaid seda tuleb vaadelda seoses kogu ühiskonna demokraatliku arenguga.

*

Augusti algul toimus Sydneys Õpetajate Maailmaliidu (WCOTP) aastakongress, millest Eesti Õpetajate Keskühingu täievolilise esindajana osa võttis Sydney Eesti Täiendus-
kooli juhataja A. Puus ja Eesti Gümnaasiumiõpetajate Ühingu esindajana õpetaja pr. Annaliisa Janov. Meie esindajate aruannete järgi olnud neil seal rohkesti tegevust eesti küsimuste viljakal selgitamisel.

*

4.–7.aug. m.a. toimus Stokholmis 20. Põhjamaade koolikongress. Sel puhul toimus 5.aug. Eesti Majas eesti ja soome õpetajate ühine koosviibimine. Soome Õpetajate Liidu juhatus 11 liikmest oli kohal 9 Liidu esimche Aimo Tammivuoriga eesotsas. Peale nende veel teisi Soome juhtivaid koolitegelasi prof. Urho Somerkiviga eesotsas, kokku 22 soomlast. See ainulaadne koosviibimine õnnestus suurepäraselt.

*

Eeloleval suvel toimub Õpetajate Maailmaliidu (WCOTP) kongress Jamaical aug. algul. Täpne aeg ja kava on "Bülletääni" trükkimiseks veel teadmata. Rahvusvaheliste Õpetajate Liitude IFTA ja FIPESO kongressid toimuvad Oslos 26. kuni 29.juulini.

*

USA Eesti Õpetajate Koondise juhatus on oma k.a. töökavasse m.s. võtnud energilise kontaktipidamise eesti koolidega ja õpetajatega USA mandril ja õpetajate kartoteegi koostamise koolide järgi. See punkt peaks seisma kõigi maade eesti õpetajate ühingute töökavas! Kas selles kartoteegis ei peaks leiduma ka **kõigi** Eesti ja kohaliku maa kutsetega eesti õpetajate nimed ja aadressid? Kuigi nad kõik momendil ei tööta otseselt eesti koolides, kuid nad moodustavad meie jõureservi, mida ei tohi ignoreerida. Koondise töökavas on veel võimaluste selgitamine eesti kooli (resp. täiendus-
kooli) metoodika käsiraamatu väljaandmiseks. Koondise juhatusse kuuluvad: Ed. Kärner esimehena, Karl Koljo abiesimehena, Olev Olesk sekretärina, Vaike Kiin abisekretärina ja Anita Pallop laekurina.

*

Eesti Õpetajate Keskühingu 1970.a. tegevuskavas olnud andmete kogumine eesti koolide **sisemise** tegevuse kohta lükkub edasi. Pakilisemaid asju tuli vahel; see küsimus seisab edasi päevakorras.

SISUKORD

1.	Kogemusi ja tähelepanekuid meie täienduskoolide senisest tööst ja olukorrast – <i>Herman Rajamaa</i>	3
2.	Eesti koolide õpetajate ettevalmistamise võimalustest – <i>Aleksander J. Leinjärv</i>	9
3.	Mõningaid küsimusi eesti keele õpetamisel – <i>Leida Juks</i>	14
4.	Laulmisõpetusest meie pagulaskoolides – <i>Evald Tammaru</i>	17
5.	Eesti maateadus – <i>Meeta Liiv</i>	21
6.	Kodu ja kool – <i>Vaike Lugas</i>	24
7.	Meie täienduskoolid oma probleemidega – <i>Gaston O. Randvee</i>	27
8.	Õppematerjalide ja ettekannete vahetamine koolide vahel – <i>Allan Pensa</i>	36
9.	Öökulli-kool – <i>Arvo Naelapea</i>	37
10.	Kakskümmend aastat eesti täienduskooli Adelaide'is – <i>Valdek Kangur</i>	41
11.	”Bülletääni” veerud jutustavad – <i>K. Meikop</i>	43
12.	Varia	46
13.	Sisukord	48